

Izhaja vsako drugo in četrto sredo meseca; velja s poštnino vred in v Gorici s pošiljanjem na dom za DRUŽTVENIKE „Soča“:

za vse leto	2 gl.
za pol leta	1 „
za četrť leta	— „ 50 kr.

za NEDRUŽTVENIKE:

za vse leto	2 gl. 50 kr.
za pol leta	1 „ 50 „
za četrť leta	— „ 70 „

Posamezni listi se dobivajo po 10 kr. pri knjigarju C. Sochar-ju v Gorici.

Soča.

Oznaniła se prijemaĵo in plačuje se za redno trisťopno vrsto:

8 kr.	če se tiska 1 krat
7 „	„ „ 2 krat
6 „	„ „ 3 krat

za večę pismenke po prostoru in vsakrat za kolek 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo, dopisi naj se blagovoljno frankujejo.

Vredništvo in opravništvo je v hiši št. 253 Contrada della Croce tik preture.

Naročina in dopisi naj se blagovoljno pošiljajo pod naslovom: Viktor Dolenc v Gorici.

Organ slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Št. 13.

V Gorici 17. Oktobra 1871.

I. tečaj.

Deželni zbor goriški:

3. seja 6. oktobra. Nazoči so vsi poslanci razun knezo-nadškofa in barona Pretis-a. Prebere in potrdi se zapisnik poprejšnje seje v obeh deželnih jezikih. Potem naznanja gosp. glavar dopis gosp. c. k. okrajnega glavarja, s katerim vabi vsled ministerkega poziva, naj deželni zbor izvoli državna poslanca. Ta volitev pride na dnevni red ene prihodnjih sej. Nekoliko peticij se izroči dotičnemu odseku, da jih pretrese in o njih poroča.

Cesarski komisar bere na to odgovor na interpelacijo dr. Deperisa in tovaršev zastran popravljavanja koroške ceste. Odgovor se glasi blizo tako-le:

„Poravnovanje koroške ceste se je zaradi tega zakasnilo, ker se ni moglo začeti delo na kosu ceste pri Dolginjivi, predno se je načrtala (izmerila) železnica kraj Soče, katera bi imela iti po istem kraju. Tako druzega dela se ni hotelo tamkaj početi, dokler se je bilo bati, da se lahko v kratkem podere. Namesto tega se je popravljajal strmi klanec nad Ročinjem; to delo pa se ni moglo začeti pred l. 1870., dokler niso bile namreč dovršene potrebne tehnične priprave. V istem letu se je potrosilo za delo pri Ročinji 15000 gl. iz državne dotacije l. 1869.

Ostali znesek dotacije se ni mogel o vgodnem času porabiti, ker niso mogli podvzetniki končati dela zaradi nepričakovanih zaprek, ki so se pokazale pri izvrševanju dela in zaradi neugodnega vremena.

Dotacija l. 1870. v znesku 15000 gl. se je prihranila za l. 1871. in od teh se porabi znesek okoli 5000 gl. za plačilo cestnega dela pri Ročinji, ostalih 10000 gl. z dotacijo znašajočo 10000 gl. za l. 1871. se je odmenilo za delo pri Dolginjivi. Manjka dotičnemu načrtu potrebe vis. ministerstva, ki se v kratkem pričakuje, tako da smemo pričakovati začetek tega zadnjega dela v dobi nekaterih tednov.“

Dalje odgovarja gosp. ces. komisar na interpelacijo, katero so bili podali poslanci Dottori in tovarši v seji 30. avgusta lanskega leta, da bi se odškodovali tisti stroški, katere prizadeva posestnikom žveplanje trti tudi tedaj, kedar se s tem pridelki rešijo in da bi se preklicala razišodba okrajnega glavarstva gradiškega, katera zanikuje tako odškodovanje.

Odgovor je precej obširen in neugoden. Vlada priznava sicer neugodno stanje tistih posestnikov, kateri morajo z žveplanjem braniti trtne pridelke, nasproti posestnikom tistih krajev, koder ni trtne bolezni.

Gledé pa, da se ta bolezen ne razteza po vsej deželi, ni povsod enako huda in nikjer stanovitna, ne more biti ista po nobenem načinu merodajna pri cenitvi zemljišč, katera so namenjena vinoreji. Sedanje postave zadevajoče zemljiščne davke tudi ne pripuščajo finančnemu ministerstvu, da bi predrugacilo cenitvene podlage vinoreji odmenjenih zemljišč tako, da bi se odškodovali stroški za obdelovanje v smislu interpelacije.

Vsled cesarskega patenta 23. decemb. 1817. se nalagajo zemljiščni davki po čistih dohodkih, določenih v katasterskih razkazih. Ta podlaga se ne more premeniti ne na korist cesarskega erarja, kedar se dohodki djansko pomnožijo, in tudi ne na korist posestnikov s tem, da bi se jim davki odbili, kedar se dohodki djansko znižajo in to

tako dolgo ne, dokler se kataster sploh ne popravi na podlagi postave 24. maja 1869.

To bi bilo nemogoče, da bi se ozirala vlada pri nalaganju davkov na vsakoletne premembe dohodkov, kateri so odvisni od raznih vplivov. Davki se ne preračunijo po djanskih dohodkih, katere dobiva posestnik leto za letom od svojih zemljišč, ampak po tistih dohodkih, katere lahko dajajo zemljišča pri ponavadnem obdelovanju v letih navadnega pridelovanja.

Pri boljšem obdelovanju je tedaj posestniku vselej mogoče, da pomnoži dohodke, katere ne zadenejo davki in da tako lože poravna to, kar mu vremenske ali druge nezgode prikratijo.

Po omenjenem patentu se pa lahko odpustijo ali popolnoma, ali le deloma zemljiščni davki, kedar pokončajo elementarne nezgode za nekoliko časa popolnoma ali deloma dohodke, kateri so podvrženi davku.

Dasiravno dovoljujejo pravila 6. novembra 1845. št. 15642. odpust davkov le vsled toče, povodnji, požara in izjemno vsled poškodovanja po žužkih, je finančno ministerstvo vendar že več let tudi pridelalcem vina, poškodovanim po trtni bolezni, na davkih odpuščalo v primeri škode, katero je dajalo poprej preceniti in jim je tudi dolge odloge dovoljevalo, da so svoja plačila lože opravljali.

Po tem takem je ministerstvo nedvomljivo dokazalo, da rado dovoljuje obdačencem vsa tista polajšanja, katera pripuščajo postave. Toda večim zahtevam, ki se ne vjemajo sé sedanjim dačnim sistemom, ne more nikakor zadostiti.

Pri izvrševanju postave 14. maja 1869, se bode pa vlada po mogočnosti ozirala na te zahteve, kolikor so opravljene.

Opiraje se na vse to mora finančno ministerstvo odobriti, da ni privolilo glavarstvu gradiško v zahtevo, da bi se odškodovali stroški za žveplanje trt.

Poslanec Dottori opazuje, da ne more biti zadovoljen s tem odgovorom; ker pa ne pripuščaj zborov opravilnik, da bi se o odgovorih na interpelacije razgovarjalo, pridržuje si, da se bo po drugi poti za to stvar potezal.

Po prestopu na dnevni red, potrdi zbor v zadnjem branju postavo zastran razdelitve občinskih zemljišč avških v obeh deželnih jezikih.

Potem bere dr. Deperis odsekovo poročilo zastran končnega vredenja deželne šole kmetijske v Gorici in predlaga, naj potrdi visoki zbor sledeče točke:

1. Deželna šola kmetijska spada v vrsto srednjih šol in se ima nagibati bolj na praktično stran. — 2. Podučevalo se bode v dveh razdelkih, v enem v italijanskem in v drugem v slovenskem jeziku — 3. Vsak razdelek bo obstal iz dveh letnih tečajev in sprejemali se bodo dijaki vsako drugo leto. — 4. Kdor hoče, da se sprejme kot dijak, mora dokazati: — a.) da ima končanih 15 let; — b.) da je dobrega zdržanja; — c.) da je obiskal z vgodnim vspehom nižji gimnazij ali pa nižjo realko. Mladenci, kateri ne morejo zadostiti zadnji zahtevi, sprejmejo se le tedaj, kedar jih vodja dotičnega razdelka poprej preskuša in za sposobne spozna. — 5. Za vsak razdelek se odloči en profesor, kateri bo ob enem vodja, in en pomočni učitelj. Profesor prirodoslovnih predmetov bo podučeval v obeh razdelkih, in tako bosta tudi vrtnar in strežaj obema razdelkoma skupna. — 6. Učne predmete obeh razdelkov obsega pridjani razkaz. (posnetek

tega razkaza priobčimo o svojem času). Deželni odbor odloči na podlagi omenjenega razkaza, koliko vsacega predmeta se ima predavati, po katerem navodu in v katerih urah, po predlogih, katere mu poda dotični vodja po dogovoru z učiteljskim zborom. — 7. Disciplinarno in oskrbništvono vodstvo izroči dež. odbor enemu izmed profesorjev. Dotična pravila sestavi tudi odbor. — 8. Letne plače dobijo: a. vsak profesor 1200 gl. — b. vsak pomočni učitelj 700 gl. — 9. Dokler ne bo mogel dež. odbor odkazati učiteljem stanovanja v kakem deželnem poslopju, plača jim stanovnine in sicer: a. vsakemu profesorju po 200 gl. na leto; — b. vsakemu pomočnemu učitelju po 100 gl. na leto. — 10. Plačo bodo dobivali učitelji pri deželni denarnici za vsak mesec naprej, stanovnine pa za vsako četrťletje naprej. — 11. Vsak stalno imenovan učitelj bo imel pravico do petletnega poviška po 10% od svoje v 8. točki odločene plače. — 12. Vrtnar bo služil letnih 500 gl., strežaj pa 300 gl.; prvi dobi 100 gl., drugi pa 60 gl. stanovnine. — 13. Deželni odbor se pooblasti, da dovoli 400 gl. letne nagrade tistemu izmed učiteljev, kateremu izroči disciplinarno in oskrbništvono vodstvo. — 14. Pooblasti se tudi deželni odbor, da nakaže na podlagi posebne pogodbe, katera ima k večem za tri leta veljati, skupno plačilo ne presegajoče 2500 gl. učitelju vodji ital. oddelka, ako bi ga ne mogel za boljše pogoje zavodu pridobiti. — 15. Deželni odbor ima pravico imenovati učitelje, vrtnarja in strežaje. — 16. Z ozirom na podpore, katere je že vlada dovolila in zanašaje se, da dovoli še obilnejše, naroči se deželnemu odboru, da vkupi na račun provincijalnega zaloga posestvo primerno učiliščnim potrebam in da priskrbi, da se sezidajo ali vkupijo poslopja, katerih je treba za šolo in za kmetijo. — 17. Deželni odbor se pooblasti, da porabi v ta namen kupno ceno od vrtovprovinc. zaloga na griči goriškega gradu, ki so že prodani, ali ki se še imajo prodati. — 18. V preudarek provincijalnega zaloga za l. 1872, se postavi znesek 960 gl. za štipendije po 80 gl. vsaki, katere naj podeli dež. odbor v bogim in marljivim izrejenem te dežele in sicer sedmim iz slovenskega in petim iz ital. oddelka.

Poslanec Faganel želi, naj se preberejo odsekovi predlogi tudi v slovenskem jeziku, ker je šola namenjena toliko za Slovence, kolikor za Italijane.

Dež. glavar da glasovati o tem, ali se imajo odsekovi predlogi tudi po slovensko prebrati; večina odloči, da ne.

Faganel: Poročilo je gledé učiteljskih plač zelo površno in vendar bi bilo prav, da bi se natančniše razložilo, zakaj so se učiteljem tako velike plače odločile. Po odsekovem predlogu ima spadati kmetijska šola v vrsto srednjih šol. Toda profesorji na drugih srednjih šolah, na gimnazijih in na realkah ne dobivajo tako velikih plač, marveč jim rastejo le od 800 ali 900 gl. naprej. Zakaj so se tedaj učiteljem kmetijske šole plače po drugačni meri odločile?

Ker je na dotično prašanje glavarjevo poslanec Faganel odgovoril, da ne stavi o tej zadevi nobenega predloga, jamejo seposamezne točke na drobno pretresati.

Pri osmi točki zastran učiteljskih plač opravičuje poslanec Černe v ital. govoru odsekov predlog blizo tako-le: Pri splošni razpravi se mi ni zdelo primerno, odgovoriti na dotično Faganelovo interpelacijo, ker spada to prav za prav v specialno

debato. Gosp. Faganel se je pritožil, zakaj se niso odmenile učiteljem kmetijske šole plače po enaki primeri, kakor jih dobivajo učitelji drugih srednjih učilišč. Zarad pomanjkanja kmetijskih šol je prav težko dobiti sposobne učitelje. Ako bi se jim hotelo majhne plače odločiti, bi se jih ne samo še težje dobilo, ampak zapustili bi lahko našo šolo še tisti dobri učitelji, katere že imamo. Zato se je odmenilo stalnim učiteljem po 1200 gl. letne plače. Sicer moram opaziti, da če nimajo učitelji na gimnazijah in realkah o začetku tako velikih plač, dobivajo pa večje petletne poviške, namreč po 20 % in s tem se precej poravnava razmerje med učitelji naše kmetijske in drugih srednjih šol. Menim, da bo to pojasnilo zadostilo gosp. Faganelu.

Pri 14. točki, katera zadeva začasno italijanskemu učitelju-vodji odmenjeno plačo 2500 gl. vpraša poslanec *Pagliaruzzi*, ali bo s tem popolnoma plačan isti učitelj, ali mu pojde še onih 400 gl. ki so se odločili tistemu učitelju, kateri bo oskrboval administrativno in disciplinarno vodstvo?

Poročevalec *Deperis* pojasnjuje, da se ima dež. odbor le za dobo 3 let pogoditi z italijanskim učiteljem in da mu sme dovoliti vsega skupaj ne več nego letnih 2500 gl.; v tem znesku je že zapopadena nagrada 400 gl. za vodstvo in stanovnina in tudi 5 letni poviški mu pojdejo samo od ustanovljene plače 1200 gl.

Pri zadnji točki se oglasi sopet gosp. *Pagliaruzzi* rekoč: Če sprejmemo ta predlog, kakoršen je, pooblastujemo deželni odbor brez pridržka, da vkupi kmetijo in česar treba za praktično šolo. To opravilo se mi zdi pa jako važno in v enakih primerljajih bi sicer trebalo potrjenja zborovega. Ker se pa to ne da lahko med letom doseči, bi bilo vsaj odboru naročiti, da skliče, kedar pojde za vkupilo zemljišč in poslopij, poprej vse deželne poslance skupaj in da zasliši tudi njihovo mnenje.

Dež. glavar: Jaz menim, da smem v odbo-rovem imenu zagotoviti, da bi on po vsakem načinu, tudi če bi se ne bila razodela ta želja, steril, kar gosp. *Pagliaruzzi* nasvetuje.

Zbor je potrdil enoglasno vse točke zastran končne uravnave deželne šole kmetijske.

O tretjem predmetu bere poslanec *Pajer* odsekovo poročilo zastran preuredbe §§. 17. 51 in 52 občinskega volivnika. V istem pripozna odsek, da je za res dober in koristen predlog deželnega odbora, ker bi po nasvetovani prena-redbi obč. volivnika autonomne oblasti lehkost svobodniši postopale pri volitvah.

Ker je pa sedanje ministerstvo pri svojem nastopu obljubilo v programu, da hoče razširiti deželno autonomijo, in se do zdaj še ne ve, kako namerava ono to storiti, in tudi ni lahko vganiti po kakem načinu in kedaj se razvozla sedanja kriza; gledé dalje, da bo morda treba že v kratkem ves volivni red radikalno preustrojiti, prav za to, ker se vtegne v političnem stanju avstrijskih kraljestev in dežel marsikaj bistveno premeniti, nasvetuje odsek: naj se odloži odborov predlog zastran preuredbe §§. 17. 51 in 52 obč. volivnika do prihodnje sesije.

Ta predlog obvelja brez ugovora.

Zdaj bere poslanec *Gorjup* odborovo poročilo, v katerem se priporoča zboru, naj dovoli občini Zgornje Tribuše, da se loči od županije čepovanske in da postane samostalna županija.

Dottori opazuj, da se ni jasno razložilo in dokazalo v poročilu, da premore občina res vse to, česar treba samostalni županiji. Dosedanje skušnje nas učé, pravi on, da male županije skoraj nikdar ne zadostujejo, bodisi da jim manjka duševnih, bodisi tudi materialnih moči in da se v takih občinah opravila večidel zanemarijajo.

Gorjup odvrča, da se ni do zdaj v enakih primerljajih nikdar prášalo po dokazih, katere zahteva predgovornik; da zahtevajo v Tribuši vsi občinarji ločitev od Čepovana in da tudi županstvo čepovansko ni temu nasprotno. Dalje razlaga premoženjske razmere in dokazuje, da bi se po ločitvi občini Tribuši bremena polajšala; povdarja daljavo ene občine od druge in slabe poti, katere ju vežejo in sklene s tem, da priporoča nasvetovano ločitev.

Za ločitev govorista še *Faganel* in *Dr. Maurovich*, proti predlogu pa *Doljak* in *Pagliaruzzi*.

Ko se po predlogu *Dr. Deperis*-a sklene precej dolga razprava, obvelja pri glasovanju odborov predlog, da sme postati Zgornja Tribuša samostalna županija. Ta postava se potrdi tudi v zadnjem branji.

Dalje bere poslanec *Gorjup* poročilo deželnega odbora zastran razdelitve občinskih zemljišč v Anhovem. Po dotičnem predlogu potrdi deželni zbor že dovršeno razdelitev občinskih zemljišč *Ložce*, *Kamenca* in *Goljevica* in naroči odboru, naj izprosi tej razdelitvi cesarko potrdbo.

Poslanec *Winkler* poroča v imenu finančnega odseka o preudarku zemljiščno-odveznega zaloga in predlaga: „1. Za stroške zemljiščno-odveznega zaloga v upravnem letu 1872 je določen znesek 110245 gl., kakor je na drobno razkazano v preudarku. — 2. Dohodkov je ustanovljenih ravno toliko, namreč 110245 gl. po nadrobnejem razkazu v preudarku; — 3. Da se pokrijejo dotične obresti preračunjene za omenjeno leto z 52254 gl., ki jih ima plačati dežela 1046 gl., ki ga ima plačati na odbitek ugotovljenega svojega dolga, skupaj 53.300 gl.“

se bo tirjalo 13 odstotkov doklade k izravnim davkom brez vojskega priklada.“

Ta predlog se sprejme in potrdi tudi v zadnjem branji.

Dalje bere poslanec *Strassoldo* še nekatera poročila finančnega odseka in po dotičnih predlogih se potrdijo brez ugovora preudarki za l. 1872: zaloga *Werdenberških študentskih*, *študentskega zaloga*, *zaloga Codelli-evih študentskih*, *zaloga za ranjene in bolne vojake* in *onega za obgojzovanje*.

Tako se potrdijo tudi računski sklepi za l. 1869 in 1870, glavnega zaloga za uboge, gospinskega zaloga in zaloga *Bar. Codelli-jevih študentskih*.

O teh je poročal poslanec *Candussi* v imenu finančnega odseka.

Zastran predloga, ki zadeva gospinski zalog, da ima odbor izvršiti ponovljen zborov sklep 8. septembra 1868, ter zavarovati, če ni še tega storil, kapital, od katerega je odvisen letni dohodek 497 gl. 50 1/2 kr., — vname se kratek, pa precej živahen razgovor med *Candussi-jem* in odborovim poročevalcem *Dr. Deperis-om*, kateri je hotel dokazati, da je odbor to naročilo že spolnil. Toda njegovi razlogi niso obveljali in odsekov predlog se je sprejel z večino glasov.

Končan dnevni red in seja sklenjena ob 1 3/4 uri popoldne.

O poznejih sejah bomo poročali v prihodnjih listih.

Poročilo

odsekove manjšine o vladnih predlogih.

Veselslavni deželni zbor! Izvoljeni 3 Slovenci s 4 Italijani v politični odsek, da sporočimo o vladnih predlogih, stavljenih 14. septembra 1871., katerih namen je preurediti postavo, gledé:

1.) §§. 4. 13. in 14. deželnega reda dne 26. februarja 1861. za Primorje, oziroma za pokueženo grofijo goriško in gradišćansko;

2.) gledé pristavka k deželnemu redu dne 26. februarja 1861. za Primorje, oziroma za pokueženo grofijo goriško in gradišćansko, in

3.) gledé volilnega reda za deželni zbor pokuežene grofije goriške in gradišćanske,

smo vsi natančno pretresovali te predloge, in večina, to je 4 italijanski poslanci so odobrili te 3 vladne načrte, toda podpisani slovenski poslanci nismo mogli pristopiti večini, ker so vsi ti predlogi našemu narodu tu živečemu škodljivi in krivični, zato smo tudi kot manjšina sklenili, o tej važni zadevi posebe poročati slavnemu deželnemu zboru.

Obče se začenja priznavati, da se morate v Avstriji raztegniti pravičnost in enakopravnost na vsak narod, ne gledé na to, ali je majhen ali velik, kajti pravica in enakopravnost ste vedno isti in enaki in se ne daste deliti. Če obrnemo to pravno načelo na naše zdaj veljavne 3 postave, vidimo, da se ni že 1861. merilo z enako mero Slovincem in Italijanom.

Nas Slovencev je velika večina v deželi, po novejšem preštevanju 132.000, Italijanov le 70.000. Kar se tiče davka, plačujejo Slovenci več zemljiščnega davka, Italijani pa več obrtnine in dohodnine, ali od teh davkov pride velik del na mesto goriško, kteremu pomaga plačevati vse ljudstvo na Goriškem, posebno pa Slovenci, ki so okoli Gorice, in ki bivajo na skoro 4 petinah cele dežele. Ko bi pa tudi Italijani nekaj več plačevali, vendar se mora pri razdeljevanju političnih pravic ozir jemati tudi na večino, in treba je povdarjati, da ona gotovo več plačuje vžitnega davka, in da daja več mož v skupno vojsko, torej več krvnega davka. Po tem takim tirja pravičnost in enakopravnost, da bi bile obe narodnosti vsaj enako zastopane v deželnem zboru. Toda po postavi leta 1861. jih je bilo Slovencev v deželnem zboru 7, Italijanov 14, v deželnem odboru 1 Slovenec in 4 Italijani, v državnem zboru sta bila sicer dva Slovence, odposlana le zato, ker ni hotel noben Italijan na Dunaj. Ko bi bili hoteli, bili bi poslali dva iz svoje srede.

Leta 1865, se je volilna postava preuredila in naše stanje nekaj poboljšalo, tako da imajo zdaj Slovenci 10 poslancev v deželnem zboru, pa Italijani 11; vendar pa nismo gotovi, da se izvolita 2 slovenska poslancev v deželni odbor, in v državni zbor na Dunaj, ker smo vedno še v manjšini.

To je bilo do sedaj naše neugodno stanje, po novem načrtu pa bi bilo ono v obče še dosti neugodniše.

I. Po novem načrtu postave je sicer število poslancev pomnoženo, toda razmerje gledé deželnega zbora bi v naj boljšem primerljajih ostalo enako. Slovenci bi imeli 11, Italijani pa 12 poslancev, kar je že po gori omenjenih razlogih nam velika krivica, in nam je tem več, ker bi bili mi Slovenci, čeravno večina v deželi, obsojeni zborovati, kot vedna manjšina in to brez braneče nas narodnostne postave. Italijanska večina lahko daja postave Italijanom in Slovincem, ona ima v rokah darove, ki jih deli med Italijane in Slovence po svoji volji. Ta očitna manjšina postane nam pa pogubniša, ker nismo gotovi še 11 poslancev ne.

Pred vsem tirjamo tedaj:

1. Da nam se zagotovi po novem načrtu število 11 poslancev po načinu spodaj razvitem in

2. da se vpelje popolna enakost gledé števila deželnih poslancev, bodisi, da se podeli Slovincem še en poslanec pri trgih in obrtnijskih krajih, bodisi pri kmečkih občinah.

II. Kakor v deželnem zboru, pahà nas nov načrt tudi v deželnem odboru v gotovo in še večjo manjšino: po §. 13. izvajo enega odbornika voliti poslanci iz razreda plačevalcev najvišega davka. Teh je 6, namreč 5 Italijanov, in ako bi volitev nam posreči izšla 1 Slovenec; toraj bo pri tej volitvi brez dvombe vsako pot Italijan izvoljen.

Tako v drugem razredu, ker so tu 3 poslanci Italijani in 1 Slovenec.

Prav tako bi se zgodilo pri četrtem odborniku, kterega voli deželni zbor iz svoje srede, izvoli ga namreč italijanska večina. Le v tretjem razredu poslancev občin, bi bili Slovenci gotovi svojega odbornika.

III. V ne boljšem položaji smo, kedar gre voliti v državni zbor. Po novem načrtu izvoli deželni zbor oba poslancev izmed sebe. Večina italijanska ima torej pravico in moč odposlati 2 svoja in Slovencev ne bi zastopal nobeden! Tem očitnim krivicam se najložej, in gotovo nikomur v škodo v okom pride s tem, da izvoli vsaka stran 2 poslancev v deželni odbor, pa enega v državni zbor.

IV. Kar se konečno tiče spremembe volilnega reda, dovoljuje nam novi načrt med drugim tudi enega poslancev v razredu plačevalcev najvišega davka, pa dvomljivo je, kar smo že omenili, da ga dobimo.

Kakor se je uradno pozvedilo, ima goriška okolica takih volilcev 65. Po našem prepričanju je med njimi k večem 12 Slovencev, toraj 53 Neslovencev. Drugi naši okraji imajo skupaj še 57 volilcev, od katerih se ima odbiti tudi nekaj Neslovencev in potem ostane še skoro enako število teh in njih. Gotovo je pa, da stanujejo slovenski volilci daleč od Gorice, zato se prav lahko pripeti, da ne pridejo vsi k volitvi; volilci Neslovinci pa bivajo v okolici goriški ali v Gorici in za nje ni takega zadržka. Po tem takim preti Slovincem skoro neogibljiva nevarnost, da izgubijo tega poslancev in potem je razmerje tako, kakoršnega smo se gori bali: 10 proti 13tim.

Tega je kriva okoltost, da podeluje § 11. volilno pravico v razred plačevalcev najvišega davka tistim, ki plačujejo na leto vsaj 100 g d. davka, naj so v ital. ali slovenskih krajih.

Sedanja postava pa tirja le 50 g d. davka od volilcev velikega posestva na slovenski, razkosani zemlji. Naj ostane za naše kraje tedaj našim okolnostim primerni census 50 g d. in vsak dvom mine in vsaka negotovost.

Če se zdaj ozremo na vse rečeno, posebno na našo veliko večino v deželi, na površje naše zemlje in na to, da plačujejo Slovenci dosti obrtnine in dohodnine, pa več zemljiščnega davka in več vžitne in krvnega davka od Italijanov, sle-

di, da nismo manj vredni od drugih prebivalcev naše dežele. Slovenci ne morejo tedaj sprejeti nobene postave, katera ne ustanovlja enakovažja med obema narodoma, kajti ne morejo si sami zapirati poti do enako pravnosti in sploh do pravice. Zatoraj nismo mogli pristopiti večini odsekov, ki odobruje vse tri načrte, in tega nismo mogli storiti, čeravno je ta volilni red v drugem obziru bolj liberalen od sedajnega.

Da bi nam pa bilo mogoče potrditi nove te postave, stavili smo predloge omenjene v sporočilu večine namreč:

I. Ljudstvo toliko slovenske kotkor italijanske narodnosti na Goriškem ima izvoliti enako število poslancev, ne gledé virilnega glasu.

II. Pravico voliti v razredu plačevalcev naj višega davka imajo na slovenskem delu dežele tisti, kateri plačujejo na leto vsaj 50 gl. izravnega davka.

III. Kakor italijanska tako slovenska stran v deželni zboru imate voliti po 2 poslance v deželni odbor in po enega v državni zbor.

To so načela, katera varujejo naše narodnosti in naših pravic, in ne da bi škodovala interesom, ki jih ima po postavi zastopati vsak posamezni poslanec, zamorejo temveč vtrditi neobhodno potrebno ravnovažje med narodnostima naše dežele. Zatoraj se nadejamo, da jih potrdi postavna večina visokega deželnega zbora.

Iz Gorice 16. oktobra 1871. V zadnji številki „Soče“ smo poročevali o začetku deželnega zbora in o prvih dveh sejah njegovih; danes nadaljujemo kritično pretresovanje še 5. sej in naznanjamo ob enem, da se je naš dež. zbor po komaj enomesečnem zasedanju v soboto sklenil.

Da bi imeli mi Slovenci le količkaj dobrega pričakovati od našega dež. zbora, gotovo bi morali obžalovati, da se našim deželniim očetom tako malo časa pripusti za vredbo domačih reči, ker priznati moramo, da je ni dežele, v kateri bi bil materijalni in druževni napredek tako zanemarljiv, kakor ravno v naši, po naravi sicer obilo obdarjeni; a videči, da v zboru stranka gospoduje, katere geslo ni: „*justitia regnum fundamentum*“ in kateri gre le zato, kako bi slovensko večino na Goriškem zatirala in italijanstvu podvrnila, nam pač mine vsako upanje, vsako veselje do našega dež. zastopa in žalibože moramo izreči, da bi nam in večini slovenskega naroda na Goriškem ljubše bilo, ako bi se naši poslanci takega zbora še vdeležili ne.

K temu prepričanju nas sili posebno tudi postopanje vlade, od katere smo vendar več pravičnosti pričakovali; katera pa nas je s svojimi predlogi vedé ali nevedé Italijanom žrtovati hotela.

Da to v kratkem dokazemo, preskočimo tretjo sejo, ki je bila brez posebne važnosti, in pridemo na četrto sejo. — Na dnevnem redu je bila postava zaradi zemljiških knjig, ta nam na Goriškem tako silno potrebna postava; pa za letos nam je tudi ta zmužnila, kakor je razvidno v dotičnem sejnem sporočilu, ker je treba, preden se načrt te postave napravi, še dolgi dogovori z našo okrajno sodnjo, in naslednje, tako se namreč glasi sporočilo odbornika, g. Gorjup-a. — Če ne drugoga, smemo upati, da bo ta postava kaj izvrstnega, kajti kuha se v dolgi časi in dež. odbor se tudi v prihodnje ne bo pronagljal; temu je porok dotični referent in vlada.

Druga točka dnevnega reda je bilo sporočilo političnega odseka o novi volni postavi. Sporočevalci večine, g. dr. Pajer vendarja v svojem sporočilu materijalno prednost italijanskega naroda, pobija tirjatev Slovencev in njih razloge gledé večine Slovencev in krvavega davka in sklene z izvodom, da, ker Italijani več davka plačujejo, imajo tudi pravico do več zastopnikov, ker so materijalni interesi v prvi vrsti namen in cilj zastopstva, zaradi česar nasvetuje, da se potrdijo dotični vladni predlogi. — Ni treba, da na tem mestu še enkrat priobčimo omenjene predloge, ker smo to v zadnji številki storili.

Ko g. Pajer konča, prebere g. dr. Lavrič sporočilo odsekov manjšine (Lavrič, Winkler, Černe), katero prinašamo našim čast. čitateljem v današnjem listu od besede do besede. — Iz tega sporočila bo naš narod razvidel, kako krepko in dostojno so branili njegovi poslanci njegove svete pravice.

Dasiravno je vže v sporočilu dokazana krivica, katero nam je vlada storila se svojimi predlogi, vendar se nam zdi reč tako važna, da še nekoliko o njej spregovorimo.

Italijani tedaj povdarjajo svoje večje materijalne interese in pravijo, da imajo večje breme na davkih, da jim gre tedaj tudi večje število poslancev, kakor Slovincem.

Čudno je to, da ravno tista stranka, katera se z liberalizmom in s svobodoljubnostjo toliko bahá, tako postopa in skoro ravno tiste pravice zagovarja, za katere so se potezali fevdalci srednjega veka; po njih doktrini še dež. zborov treba ni; zadostovali bi tako imenovani „Landstände“ (zbor nekdanjih stanov).

Zastopanje ljudstva po golih materijalnih interesih je skoro to, kar je bilo v srednjem veku zastopanje po stanovih in je prav za prav zdaj postala le fikcija. Saj vidimo po vsih parlamentih, da se v njih cepijo poslanci v stranke, pa ne zaradi golih

interesov, ampak večidel zaradi družih bolj zvišenih vprašanj in idej, to je zaradi svobode, zaradi historičnega prava ali zaradi narodnosti.

Najvažnije vprašanje nove dobe pa je narodnost; to vprašanje se po nikakem ne more in ne sme podrediti materijalnim interesom; kjer se kaj takega zahteva, se hoče vpeljati sužnost. — Mi Slovenci hočemo pred vsim živeti in ohraniti svojo narodnost; pa živeti hočemo dostojno, svobodno in ne od milosti družih. — Če bi se pa vdali novi volilni postavi, bi se prodali Italijanom na milost in nemilost. Od milosti živeti pa je duševno hlapčevanje! — Morda ravno, da bi ital. večina proti nam manj ostro postopala, to je milostno; pa dosegli vendar ne bi nič važnega, k večjemu enega poslanca v drž. zbor in sicer tistega, ki bi se zdel Italijanom bolj pohleven, nikoli pa tistega, kterega bi Slovenci radi poslali. — Dokaz temu je zadnja, predčerajšnja volitev v drž. zbor.

Kaj je dozdej izvirek vsega prepira v Avstriji? Prvič je to, da hoče ena narodna večina gospodariti drugi narodni manjšini; v nekaterih krajih, kakor na Goriškem, hoče celo narodna manjšina čez večino gospodariti in drugič to, ker niso naše ustavne postave tako pravične, da bi razdelile in odločile vsakemu narodu, kar mu gre.

Dokazali smo s tem krivico s čisto duševnega stališča; zdaj pa hočemo gg. Italijanom slediti tudi na materijalno polje.

Po zanesljivem statističnem izkazu plačuje okraj goriški brez mesta, tominski, sežanski okraj in slovenske občine gradiskega okraja f. 194.909 zemljišnega davka brez doklad, čisto laški okraj plačujejo f. 156.133 in mesto Gorica brez Cingrofa, Rosenthal-a, Prestave in Staregora f. 49.321.73. — Mi nočemo in ne moremo prištevati Gorice ne k čisto laškimi, ne k čisto slovenskim okrajem; pa toliko se nam bo vendar pripoznalo, da, če ne več, vsaj 3. del davka v mestu plačujejo Slovenci. — Ti zadnji sicer pri volitvah ne pridejo v poštev, ker jih preglašila laška ali lahonska večina; a če bi se volilo v mestu po narodnih kurijah, to je, da bi se volili ločili v italijanske in slovenske, gotovo bi so dokazalo, da je skoro polovica Slovencev med goriškimi volilci. — Smeli bi tedaj Slovenci v mestu enega svojega poslanca zahtevati, posebno če se še čisto slovenska predmestja Cingraf, Prestava, Staragora i.t.d. katera več od f. 10000 izravnega davka plačujejo v poštev jemljejo. — Če se popred navedenih števil držimo, pridemo do rezultata, da Slovenci na Goriškem f. 22.333 — zemljišnega davka več plačujejo, kakor Italijani; naj še nekoliko bogatih tujcev stojemo, na katere se ne smejo zanašati Italijani, potem pridemo do še večjega razločka. Ker Italijani Gorico k laškimi okrajem prištevajo, je naravno, da štejejo ves hišni, obrtniški in dohodninski davek, ki ga mesto plačuje, sobi v dobro. A tukaj velja še več to, kar smo z, kaj gledé prebivalstva izrekli, posebno pa moramo dostaviti, da tujei *Neitalijani* skoro $\frac{1}{3}$ obrtniškega in dohodninskega davka plačujejo.

Plačilne razmere gledé teh davkov so sledeče: Gorica, mesto, plačuje f. 130.000. Če se tretjina odbije, ostane samo f. 86666 na laško stran; laški okraj pa plačujejo f. 50.000 direktnega davka zadnje vrste; tedaj Italijani skup f. 136666. — Če se te številke primerjajo s plačilom slovenskih okrajev od f. 68000 s tretjino goriškega mesta od f. 43333, skupaj f. 111.333, se razvidi, da laška stran plačuje hišnine obrtne in dohodnine blizo f. 25333 — več od slovenske.

Iz vsega tega sledi, da prav za prav Italijani plačujejo toliko več hišnine, dohodnine in obrtne, kolikor mi več zemljišnega davka plačujemo in tedaj se ta reč skoro poravnava.

A če bi tudi tega ne bilo in če bi tudi Italijani v resnici več direktnega davka plačevali, zavračali bi lahko njih teorijo s sledečimi razlogi: Občno priznana je, da plačuje konsument ali poživalec skoro vse tiste davke, s katerimi je obložena zemlja, njeni pridelki, obrtnja in razni drugi oddelki.

Po številkah dokazano je nadalje, da mesto Gorica nar. več dohodnine, hišnine in obrtne plačuje, to velja za vsa mesta, ker se v mestih vsa kupčija in obrtnja koncentruje. Dokazano je tudi, da ravno ti trije oddelki Italijanom prednost pred Slovenci dajajo. — Kdo pa prav za prav plačuje te davke? — Slovenci, če tudi ne vse, pa vsaj čez $\frac{2}{3}$, ker Slovenec z Gorico največ kupčuje in Goričanom vsaj $\frac{2}{3}$ zaslužka da. — Če bi Goričani ne zaslužili, bi tudi plačevati ne mogli, in tako sledi da Slovenec sicer ne direktno, pa vendar indirektno narveč davka na Goriškem plačuje.

Statistično dokazano je tudi, da je na Goriškem po okrajih 130383 slovenskih in le 58.322 italijanskih prebivalcev; mesto Gorica brez vže večkrat omenjenih predmestij šteje blizo 15000 prebivalcev; če te po načelu dvéh italijanskih in ene slovenske tretjine gornjim številkam prištevamo, se nam pokaže, da je na Goriškem 135383 Slovencev in le 68322 Italijanov; tedaj prevagajo Slovenci Italijane za $\frac{2}{3}$. Ti $\frac{2}{3}$ pa plačujejo na vsak način dvakrat toliko vžitine (Verzehrungsteuer), ktera je tudi davek; in ktera ne pride v poštev pri poprej navedenih davščinah.

Nadalje se mora krvni davek tudi v poštev jemati, čeravno Italijani to zanikavajo, pa brez vsacega pametnega razloga.

Po našem mnenju je krvni davek še največi in najteži, ker ima svojo duševno in materijalno stran.

Bogme! ne poznamo ga, kateri bi šel rad v vojsko in ne bal se smrti, katera mu vsak hip preti. Koliko jih ostane mrtvih in so zgubljeni za svojo domovino, za svojo rodbino in za vse, kar jim je bilo na svetu dragega. Spet drugi pridejo ranjeni domu; vže videti jih, je žalost; breme postanejo sebi, svojim in soseskam. Ali ni to žalostno, in to davek narveči, kterega si more zmisliti človeški um, ali ni to narveča žrtev za državo?

Je-li tisti tisuč, ki ga plača bogatin, ki vživa vse sladkosti življenja in ki se ne izpostavlja smrtni nevarnosti več vreden, kakor življenje mnogih držav in bogatina z životom branceih in v boji padlih nadepolnih mladenčev?

Ali tudi v materijalnem obziru ima krvavi davek žalostne nasledke. — No vi liberalci „par excellance“ ali vam ni delo kapital? — Saj včasih kaj čenčate o Schultze-Delitsch-u in Lasalleju; kaj so se vas teorije omenjenih tako malo prijele? Vže, vže, kjer jih ne morete obračati na svojo korist!

Sicer pa se prav radi ponašate s svojim liberalizmom in nas s klerikalci pitate. — Kje je doslednost pri vas, kje je pravičnost? — Da ne bi nas bolelo, bi se vam smijali!

Vže davno je pripoznano, da je delo kapital, in za to ga bo vsak misleči človek spoznal. Če pa je delo kapital, koliko kapitala plačujemo mi več od Italijanov s krvavim davkom?

Mi dajamo po številu prebivalstva čez $\frac{2}{3}$ več novincev državi, kakor Italijani; tedaj pogrešamo za toliko več delalnih moči v svoji domovini in za toliko več zaslužka smo prikrajšani; naša polja so toliko slabši obdelana; toliko več imamo revežev, ki so nam breme, namesto pomoč. Kdo bi tedaj še dvomil, da krvavi davek ni največe breme v državi?

S tem smo dokazali, da mi Slovenci na Goriškem več državna bremena nosimo, kakor Italijani. In če je to dokazano, je tudi tirjatev opravičena, da nam gro več poslancev, kakor Italijanom in da bi bila v nobi vpijoča krivica, ako bi nas vlada palmila v večno manjšino.

Sporočilo slovenske manjšine pa tirja le paritetu, to je enakost in dokazuje s tem, kako visoko znajo ceniti Slovenci načelo pravice, ravnopravnosti in narodnosti. Oni nočejo, da bi se Italijanom v narodnem obziru kaka krivica godila, ker vsaki dan skušajo, kako težko je krivico pronašati, in gotovi smo, da ko bi Slovenci večino v dež. zboru imeli, bi oni Italijanom ne merili z enako mero, kakor Italijani zdaj Slovincem merijo.

(koniec prih.)

V Gorici 15. oktobra. (Izv. dop.) Kaj čudno so se vršile letošnje razprave našega deželnega zbora, in dasiravno ni bilo pri nobeni seji prav živahnih razgovorov, smemo vendar trditi, da tako viharnega zborovanja še ni bilo do zdaj v Gorici; — toda seje so bile le hudourne, vihar pa je razsajal večidel za kulisami.

Kako nevgodni so Slovincem vladni predlogi, povedala je Soča že v zadnjem listu in razlaga tudi danes v vredništenem dopisu. Zatorej smo pričakovali koj sprva, da bodo naši poslanci vsi složno postopali proti istim in sicer tako, da bi vladi prav jasno pokazali, kako hudo nas je ž njimi razžalila. Toda nada nas je goljufala; dva c. k. uradnika in ž njima vred dva druga mlačna poslanca je oportuniteta odtrgala od pogumne in značajne šestvorice in zapeljala na druga pota. Pa tudi o tem pripustimo besedo vredništvu, naj ono o njih svojo sodbo izreče.

Namenili smo si, razjasniti nekoliko možko in neustrašeno postopanje izvrstnega rodoljuba, kateri je dal vsem drugim poslancem lep izgled žrtoljubnosti, kedar gre za brambo narodnih pravic in sploh za najvažnejše ljudske interese. Mi menimo gosp. dra. Abrama. — Že lani, ko se je bil g. Dr. Lavrič iz znanih vzrokov deželnemu odborništvu odpovedal, je bil pripravljen Dr. Abram rajši svojo službo žrtovati, nego slovenskemu narodu namenjeno in tudi storjeno krivico s tem podpirati, da bi se bil lotil po odborovi zahtevi predstavljati slovenske dopise do vladnih organov.

A česar mu ni bilo treba lani, k temu ga je silil trden možki značaj letos. — Da bi ne mogli po nobenem načinu obveljati vladni predlogi, sklenilo je šest slovenskih poslancev, ogibati se sej tako dolgo, dokler bodo isti predlogi na dnevnem redu. Med temi je bil tudi dr. Abram.

Pred sejo dne 11. t. m. predpoldne je naznačil gosp. glavarju, da se je ne more kot poslanec vdeležiti in tedaj tudi kot tajnik ne; zato naj blagovolji priskrbeli, da bo kdo drugi zapisnikarstvo opravil. Rekel je, da se križajo v tem primerljivi njegove tajniške dolžnosti s poslanskimi, a da so druge veliko več; da se tudi drugi uradniki, kateri so poslanci, za časa zborovanja službe oprostujejo, on pa da zahteva to samo za ta poseben primerljivi. Opomnil je dalje, da se rajši podvrže disciplinarni ravnavi, da se tudi rajši odpove službe, nego zasade pri razpravi vladnih predlogov svoje poslan-

sko ali tajniško mesto v dvorani. Glavar ni ne dovolil odpusta, niti ga odrekal. Drugi italijanski poslanci, in med njimi posebno cesarski namestnik baron Pretis, so dr. A. pregovarjali, naj pride k seji. Toda trdna volja značajnega moža se ni vklonila zapeljivemu pregovarjanju. Ne njega ne njegovih tovaršev ni bilo v sejo. —

Ko jame poslanec Winkler na vabilo glavarejevo prebirati zapisnik poprejšnje seje, mu pristriže Del Torre, nabezgan po tovaršu Dottori-ju besedo z vprašanjem: zakaj ni deželnega tajnika na svojem mestu? Z nekako oplasenim, rahlim glasom mu odgovarja gosp. glavar, da mu je dr. A. pred sejo naznanil, da mu svoje prepričanje ne pripušča, da bi prišel kot poslanec k seji, in da tedaj ne pridi niti kot tajnik.

Poslanec Del Torre zahteva, naj se tajnik še enkrat povabi, da pride k seji. — Temu ugovarjata Černe in Gorjup; prvi predloga, naj se ima tajnik za izgovorjenega, da ni nazoč; drugi pa opazuje, da se ne more tukaj soditi, ali so razlogi, zaradi katerih je izostal tajnik, pravični ali ne, da treba poprej zaslišati njega samega in da spada to v področje deželnega odbora, kateremu naj se pripusti ta zadeva.

Predloga Černetov in Gorjupov pada; izmed ital. poslancev je glasoval za nju samo Pretis.

Ker je obveljal Del Torre-jev predlog, povabi se gosp. Abram po strežaji, naj pride.

Za nekoliko trenutkov se vrne strežaj in naznani, da gosp. tajnika ni več v uradu.

Na to živahni razgovor. Černe, Winkler in Gorjup zagovarjajo predlog, naj se izroči ta zadeva prestojnosti deželnega odbora. Posebno vneto in prepričalno je govoril poslanec Gorjup, da mu je med poslušalci celó nasprotna stranka pritrjevala.

Od nasprotne strani je pa Dottori šepetaje narekval Del Torre-tu sledeči predlog: „Ker se je slišalo, da se je deželni tajnik brez veljavnih uzzokov ustavljal večkratnim vabilom gospoda glavarja, da bi opravljal pri seji svoje tajniške dolžnosti in se je to tudi gg. poslancem naznanilo, naročuje deželni zbor svojem odboru, naj nemudoma ustavi službo deželnemu tajniku in naj napoti proti njemu disciplinarno preiskavo.“

Naj pravičnejši razlogi slovenskih poslancev, niso omečili zagrizjenih nasprotnikov. Nedostojno in nekolegijalno postopanje ital. poslancev, posebno Dottorijevo, je segalo tako daleč čez meje, da si je drznil v javni seji celó gosp. glavarja na pričo klicati, kar mu je Gorjup brez ovinkov očital.

Obveljal je na vse zadnje drugi del Del-Torre-jevega predloga, da se ima proti tajniku začeti disciplinarna ravnanja.

Drugi dan je naznanil deželni glavar v zborovi seji sledeče:

Da bi izvršil včerajšnji sklep visocega zbora, je povabil danes odbor deželnega tajnika dr. A. Abra- ma, da bi se opravičil zaradi svoje nenazočnosti pri zborovi seji. Dr. A. je dal na zapisnik to-le:

Dvakrat so me za poslanca izvolili in obkraj deželni zbor to volitev potrdil, brez ugovora, ali se skladajo moje dolžnosti kot tajnik s pravicami deželnega poslanca, ali ne. Med zadnjimi je gotovo tudi ta, da se smem prosto gibati na polji političnih vprašanj in da mi tega ne more ovirati moja tajniška služba.

Jaz nisem prišel k včerajšnji seji za to, ker me je vodilo prepričanje, da se ne morem in ne smem tiste vdeležiti, ako nočem s tem škodovati interesom svojih volilcev.

Zagotavljam tedaj, da misem prelomil in da tudi misem nameraval prelomiti kake svojih uradnih dolžnosti; ampak da sem bil prepričan, kakor sem še danes, da sem se poslužil ene svojih pravic kot poslanec, ko sem se ognil seji, kar je že prav veliko mojih kolegov storilo.

V teku moje 10 letne službe se mi ni še nikdar ničesa očitalo niti gledé podločnosti, niti glede mojih dolžnosti kot tajnik sploh; zato je me zeló osupuje ostrost, s katero se postopa sedaj proti meni.

Na to je sklenil odbor sledeči dekret: „Z ozirom na včerajšnji sklep deželnega zbora, graja deželni odbor, da niste bili nazoči pri seji in da ste se branili, vdeležiti se iste kot deželni tajnik.“

Ko se je to g. tajniku naznanilo, je odvernil, da vzame odbor sklep na znanje; da bi pa popolnoma zadostil gosp. poslancem, katere je njegovo obnašanje tako hudo razžalilo, meni, da mu ne ostane drugega, nego zahtevati, da se ga nemudoma in nepogojno od službe odstavi in prositi, da sprejme odbor njegovo odpoved in da ga pri tej priči službe oprosti.“

Odbor je moral v smislu organičnega reda nepogojno odpoved, dasiravno s težkim srcem, („con malincuore“) sprejeti. Tako glavar. — Mi pa pripuščamo za danes sodbo o postopanju deželnega glavarja, zborove in odborove večine častitim čitateljem Soče, ter si pridržujemo, da izrečemo o tem svoje mnenje jasno in razločno v prihodnjem listu.

Iz goriške okolice. (Izv. dop.) Naš dež. zbor je danes dovršil sesijo, katero smo s hrepenjenjem pričakovali, ker je prva pod ministerstvom, od kte-

rega si pravice pričakujemo. Sesija je bila res vi- harna, in akoravno smo se v svojem pričakovanju goljufali, pojasnile so se nam pa stvari, ki nam bodo koristne, ako jih bomo znali porabiti.

Dozdevati se mora, da nam je ministerstvo po predloženem volilnem redu ne le neugodno, temoč tudi krivično, kajti po tacem volilnem redu bi se nam slabše godilo, kakor se nam zdaj godi. A neverjetno je vendar, da bi nam prihajala taka krivica naravnost od ministerstva, soditi se marveč da, da naš dosedajni drž. poslanec g. Černe, ali se ni za nas nič brigal, ali, boljše rečeno, da nam je drž. poslanec na škodo. Tako je tedaj italijanska stranka udobila za se stvar.

Videli smo tudi, da italijanski stranki, vrh tega da ima večino, ni nobena pot preslaba, da bi se je ne poslužila v lastno korist. Tako nam ni drugega pričakovati od našega dež. zbora, nego to, kar bo Italijanom dopadalo nam privoliti; in tudi tedaj gotovo le malo.

Lahko razvidimo to iz sledečega: Ko so bile volitve za odseke, je odločil slov. klub, kakor navadno, svoje kandidate, ter jih Italijanom naznanil; tako je storila tudi ital. stranka. Po dovršeni volitvi se je dokazalo, da so Slovenci Italijanom po- šteno ustregli, Italijani pa so prezirali kandidate slovenske, ter take volili, kateri so jim bili naj bolj po godu, vrh tega pa so si v vsakem odseku večino preskrbeli. In ker niso zaupali poštenosti slov. poslancev, dal si je vsakteri italij. stranke, kateri je bil za odsek odločen (razun glavarja) sam sebi glas, da bi le dospel do večine.

Še marsiktera bi se dala povedati od te stran- ke, a pustimo jo zdaj in stopimo raje med naše slov. poslance.

Prišel je na dnevni red predlog volilnega reda, in ker se ni hotela italij. stranka porazumeti na noben način s Slovenci, odločili so bili slov. poslanci razun enega, da se ne bodo udeležili razgovora o tej postavi. Preden je pa to do razgovora prišlo, je g. Gorjup predlagal naj se stvar odloži za eno prihodnjih sej.

Žalostnih razlogov, katere je izjavil v podpo- ro svojega predloga, nočem omenjati, ker bi sramo- til slov. poslance. Gotovo mu zato ni nobeden od- govoril, da bi sloge ne kvaril. Pri prihodnji seji, ko je bila stvar na dnevnem redu, je bilo nenazočih namesto 9 nasprotnih Slovencev le 6. Kakor se dozdeva, je menda g. namestnik baron Pretis zra- ven g. Winkler-ja tudi g. Gorjup-a, Črnete in Polaja pod svoj komando spravil, mislé da bo tndi vrlega g. Abrama kot dež. tajnika se svojo auctoriteto pregovoril k seji. Se ve da bi bili imeli potem za predloženi volilni red postavno število poslancev s katerim bi se bila sprejela po- stava v nesrečo Slovencev. Značaj tajnikov je pa močnejši, nego auctoriteta namestnikova, in tako je g. Abram odločil, da se ni moglo o navedenem načrtu ni razgovarjati, ni sklepati. Sklenilo se je pa v tisti seji, da brž ko pride postavno število poslancev, bodi si h katerikoli seji, se precej stvar v obravnavo vzame.

Po takem sklepu mislilo se je, da bodo še- sterim poslancem vrata dež. zbora zaprte in da bodo prisiljeni napravljati deklaracijo. Pa namesto da bi deklaracijo podali, se je po naključju g. Polaj domu odpeljal, in tako se jim je posrečilo, da so zmirej po eden k sejam hodili, da so zadostili svojem dolžnostim kot poročevalci.

Pri volitvi v drž. zbor so bili Slovenci na prej omenjenem stališči.

Videlo se je veselje ovih šest poslancev, da ni bil izvoljen iz ostale štirke g. Černe, nego 2 Italijana; kajti še v tej sesiji se je med drugim pokazalo, kako g. Černe Slovence zastopa. Mislili so si toda: bolje nobenega zastopnika, nego Čr- neta.

A veselje šesterih poslancev je le malo ur trajalo, ker sta se oba drž. poslancev odpovedala in je danes italij. stranka prorazumljena s 4 slov. poslanci volila grofa Coronini-ja in Črneto.

Te nenavadne prigodbe bodo nam gotovo v korist, ker ni dvombe, da se jih bomo vedno v pri- hodnje zavedali in se po njih ravnali.

Le eno je nevarno in temu se ne da lahko pomagati. Ministerstvo, katero vidi, da so zraven 11 Italijanov tudi 4 Slovenci k seji došli, v kateri se je imelo o njenem načrtu volilnega reda skle- pati, bi znalo postavno oktroirati, mislé, da je vseh 15 proti 6 popolnoma za postavno. In vzrok take nesreče bi ne smeli nobenemu drugemu prištevati nego onim štirim.

Iz Mirna 10. oktobra. — (Izv. dop.) V ne- delju, 1. oktobra smo imeli jako vesel večer, naša čitalnica nam je napravila besedo s samimi do- mačimi močmi. Hvala čitatelju g. Vodopivcu, da nam je izuril nekoliko pevcev tako, da so zamo- gli pri zadnji besedi javno na oder stopiti: peli so pod vodstvom g. Lebana na občno pohvalo precej dobro in morali na zahtevanje več pesmi ponoviti. — Nadejamo se, da se bodo naši pevc i v petji vedno bolj vadili, tem več sedaj ko gori- škim čitalnicam dobrega petja zeló pomanjkuje, lepih „besed“ brez vbranega petja ni mogo- če. Besede z godbo so le bolj suboparne in vsaj

nimajo toliko narodnega značaja, kakor takrat ko se čujejo v vezani besedi mili domači glasovi, ki gotovo Slovincu globokeje v srce segajo.

Deklamovale so z dobrim vspehom gospodič- ne Goljava in Havznerjeva. Prva: „Tri rožice“, druga: „Deklica in rožiča“.

Dalje so predstavljali prvokrat domači dile- tantje igro: „Servus petelinček“, ki se je dokaj do- padala in veliko smeha napravila, pa kaj bi ne, saj so igre našega Vilharja le iz ljudskega življe- nja vzete in sploh za ljudstvo pisane. Na svitlo bi bil dal ranjki še marsikako igro, ker se je v novejših časih dramatik posebno žrtvoval, pa nemila smrt nam ga je prezgodaj pokosila. —

Zeleti je, da bi se ta igra ponovila, vse dru- ge točke programa pa predrugačile, tako bi lah- ko v par tednih zopet „besedo“ imeli, pri kateri naj bi čitalnični odbor bolj na red skrbel. Zali- bože! pri zadnji veselici se je premalo na to gle- dalo, ker ravno v sredi igre so se nekteri zunaj sobane tako sirovo obnašali, da so bili igralci zlo meteni in morali so za nekoliko trenutkov prene- hati. —

Po besedi je bila skupna večerja, slišali smo še marsikako pesmico, varne napitnice, posebno zanimiv pa je bil govor g. Dr. Lavriča našim na- sprotnim strankam, naj bi se pobratile in slož- no za narod delale. Upati smemo, da se bode to tudi djansko vresničilo.

Iz goriške okolice 20. sept. (Izv. dopis) (konec).

Ta, za naš obstanek bistven, predlog se da djansko uresničiti, ako je vladi le resno pri sre- u. Ta predlog ni, kakor sklepajo naši starokopitneži, puntarsko načelo, temoč geslo vseh vstavno vlad- nih držav. Kjer se pa ne še izvršuje, hropeni se po njegovem izvrševanju, kajti to so životne tež- nje sedanjih evropskih držav. Dozdeva se pa, da bi nas videla Avstrija raje danes ko jutri kje drugod kakor v zborih in tabrih tirjati kaj ta- cege od nje, in da bi nam rada odvzela še to malo papirnate, okajene ravnopravnosti. Sklepam to iz obnašanja vlade proti našim vpitjem in ta- borskim, enoglasno sprejetim resolucijam, ki pri njej še niso našle nam ugodnega odziva. Njeni za nas tuji organi. se našim tirjavam s svojim nasprotnim ravnanjem posmehujejo, to pa na naš škodo in, — Bog daj, da se motim, — na škodo tudi njej!

Naši bratje Hrvati so dobili, akoravno ni njih jezik v primeri z našim, rekel bi, nič bolj omikan in za javno življenje nič bolj goden, vendar le kmalu po oktoberski diplomu domače ali saj na- rodnega jezika zmožne uradnike in učitelje. In če je šlo tam brez posebnih težav in prekucij, zakaj bi ne šlo tudi pri nas? Nemški jezik in nemška kultura ne bosta zaradi tega kar nič trpela; slove- nec pa, ki bode nemščine potreboval, bode imel v šolah in realkah in gimnazijah še toliko za nem- ščino obligatnih ur, da Tevtonija škode ne bode trpela!

Nezadovoljni Slovenci, nezedinjena Sloveni- ja, brez narodnega jezika zmožnih uradnikov, so vsaj, če ne Avstriji nevarni, njena slabotna podpo- ra; kam pa pelje sčasoma taka politika do naroda, na ktereга opravilne želje in potrebe se vla- da ne ozira, naz tudi zgodovina uči z jasnimi pa žalostnimi obrazi. Hoče Avstrija ljubezen in zaupa- nje od nas žeti, mora ljubezen in zaupanje sejati, kajti le ljubezen in zaupanje rodite zopet ljubezen in zaupanje. Vlada ima tedaj nalogo, da zadovolji in zadostuje kolikor mogoče željam in potrebam vladanih narodov. Ravno tako nas uči zgodovina, da le tiste narode miče iz države, na katerih bi- stvene in esobite, gmutne in duševne potrebe se vlade ne ozirajo, ter oni se k tisti vladi nagibajo, od ktere pričakujejo spolnovanje svojih želj. Bi mar bilo čudno, ko bi nezadovoljni, v svojih nadah tolikrat prekanjeni slovanski narodi le v Rusiji videli svojo rešiteljico? Da do tega sčasoma ne pride, ali priti ne sme, mora nam Avstrija, kakor Čehom in Poljakom zadostiti in nas osrečiti. Nara- Slovincem naj da zedinjeno Slovenijo z narodnimi uradniki in kar k temu gre, Čehom naj izpolni že- lje izrečene v njihovi deklaraciji, Poljakom naj ko- nečno reši resolucijo; potrebe in zahteve sosednih rojakov in bratov Hrvatov pa naj jemlje pri pri- hodnjem saboru v resno pretehtanje grof Andrassy, pa ne kakor do sedaj!

Svoje vrstice sklepa ne morem si kaj, da bi ne zarotil pri Bogu vse gospode poslance ali zastopnike povsi razkosani Sloveniji, da naj bodo, bodites osoda in Avstrija do naših svetih in neoskranjivih pravic taka ali taka, v političnem slovenskem programu složni. Bodimo prepričani, da božja pravica in ma- ščevanje bode sčasom vničile vse hudodelnike, še to tudi brez našega sodelovanja. Bodimo pre- pričani, da ga ni tako groznega maščevalca, kakor ste zloba in krivica sami na sebi, ki se enako škorp- ijonu poslednjič sami sebe ubijete. Te zadnje be-

(Današnjemu listu smo dodali prilogo).

sede je govoril neki poslanec na hrvaškem saboru 1861. l. Vsi stanovi našega naroda naj sodelajo za boljše bodočnost tužne Slovenije, vlada pa naj da narodom, kar s polnim pravom od nje tirjajo, potem pa bode Avstrija zopet stala slavna in mogočna proti vsem zvonjavim viastim. Toliko vsem rodoljubom v pretres in premislek.

V Vipavi, 8. oktobra. „Vipavskega Sokola“ odboru gre čast in brezpogojno priznanje v izvrševanju svoje naloge; jasen mu je namen svojega obstanka in združen s čitalnico vključ mnogim oviram izgledno postopa, da svoj cilj dosega. — Komaj je mesec preteklo, kar smo vživali v čitalnični dvorani plemenito veselje in enako radost napravil nam je danes naš vrli „Sokol.“ Program sicer nekoliko predolg, zanimal je po različnosti in mnogobrojnosti zabavnih točk. V primernem govoru slišali smo v poglavitnih potezah zgodovino naše čitalnice, počenši od za vzbuditev narodne zavesti med Vipaveri velevažnega shoda na Zemoni leta 1862. njeno veličastno otvorenje leta 1864. vzbudilo je v nas največji nade njene znamenite in plodonosne bodočnosti, toda kmalo je bila prišla v nepravne roke in začela si je rediti v lastnih nedrih kačo, ki jo je žugala smrtno vpičiti, pa o pravem času se še predrami, otrese od sebe strupeno žival in rediti se počne dete čvrsto in krepko rasteče: ponosno svoje peruti razprostirajoči „Vipavski Sokol“ je to njeno dete. Petju, deklamaciji in igri na glasovir sledila je šalovita „Kdor prej pride, prej melje.“ Igra igrala so naši diletantje pripoznano dobro in videti je bilo, ko bi boljše tvorino imeli, da bi sebi še večjo čast in nam še večje veselje napravili. Čudili smo se, kako dekhe, ki v prvo na oder stopijo, naravno in vključ mnogobrojnemu občinstvu neustrašeno igrajo. Oprave so bile lepe, nekatere interesantne. Program je sklepala šaljiva spevoigra „Odvetnika“, ktera se je že v drugo na tem odru slišala. Pogrešali smo le razumljivost teksta, česar je bil tudi preglasni glasovir kriv. Improviziral se je h koncu še ples, kateri je kakor vselej dobro došel mladim nogam. —

Čeravno se je bila veselica še le predzadnji dan naznanila in na nepripraven dan napravila, ker ljudje so imeli s spravljanjem vinskega pridelka mnogo posla, bilo je vdeležstvo številno posebno od kmečkega stanu, odlično spričalo za pripravljeve takih slavnih večerov in naj boljši dokaz, kako rado se naše ljudstvo takih zabav vdeležuje. — Pa ne le za duh in okus blažeče, tudi za materialni blagor pospešujoče naprave je naše ljudstvo pridobljivo in na tem mestu naj mi bo dovoljeno kazati na naprave najnovejše dobe, ki se brez izjeme dobro sponašajo in so pravi blagor za poljedelce, mislim namreč „občinske ali okrajne založnice ali posojilnice.“ Može, ki so v prvi vrsti poklicani sebi in sorojakom na blagor potegovati se za te naprave naj to stvar in način ustanovitve resno prevdarjajo, in vsakdo naj bere v letošnjem koledarčku družbe sv. Mohora pravico o takih posojilnicah, da bo vedel, kaj se boče, ko se bode začela stvar živeje obravnavati.

V Ljubljani 13. oktob. — rin — (Deželni zbor kranjski) Seja 4. oktobra. Zapisnik prejšnje seje se prebere in potrdi. Potem prosi dr. Bleiweis besede in govori:

„Slavni zbor! obhajali smo cerkveno svečanost godu presvitlega cesarja in vojvode našega. Gotovo smo pošiljali vroče prošnje do gospoda nebes in zemlje, da mu da moč, dovršiti to, kar si je postavil v tej za Avstrijo osodopolni dobi za svoj cilj in konec, rekši: mir bodi mej narodi! Te besede je presviti naš cesar tudi dejansko uredničil z velikodnašnim reskriptom do českega deželnega zbora. (klici: živijo!).“

Reskript ta, gospoda moja, pomenja oljko miru v Avstriji! Da pa pride ladja državna, ktero so viharni v preteklih 10 letih gnali sem ter tje, vendar enkrat v mirno zavetje, treba je, da so vsi narodi lojalno presvitemu cesarju na pomoč, in med temi narodi je gotovo slovenski narod tisti, ki se sme všteti mej vedno najzvestejše narode.

Svet dobro vé, da besede: „Hrast se vmaja in hrib, zvestoba Slovenca se ne gane,“ niso prazne besede. Naš narod je to v viharnih časih do kazal in to bode pokazal tudi vsikdar, kadar mu bode zopet prilika dana. Temu priča smo mi zastopniki slov. naroda na Kranjskem, ki danes prinesemo pred prestol navdušeni klic: „Bog živi presvitlega cesarja, vojvode našega!“ (Zbor navdušeno trikrat vsklikne: Živijo! Slava mu! Gosp. deželni glavar pa naj to ponižno čestitanje na go-

dú dan našega presvitlega cesarja po brzjavu na prestol poroča.“

Dež. glavar dr. Razlag nasvetuje, da se ta predlog odobri s trikratnim živjoklicem. (Živijo!)

Poročilo dež. odbora o novem štatutu za ljubljansko glavno mesto se preloži na dnevni red prihodnje seje. — Potem se preide na dnevni red: postava zaradi pomnoženja normalna šolskega zaklada, se po malem ugovoru potrdi.

Po poročilu dež. odbora, da se prevzemó stroški za dovažne ceste pri kolodvorih ljubljansko-trebiške železnice, nastevuje g. V. C. Supan, da se važna stvar izroči posebnemu odboru 7 udov, kateri se takó izvolijo. Voljeni so: Jugovic, Kozler, Pintar, Poklukar, Zagorec, Murnik, Supan.

Poročilo dež. odbora, da se za razširjenje Glavarjeve bolnišnice v Komendi dovoli potrebnih 11.500 gold. se potrdi.

Tudi poročila finančnega odseka o računskih sklepih in proračunih kranjskih ustanovnih zakladov se odobrijo. Kot dokaz, kako se na Kranjskem skrbi za dijake, naj služi to, da je skupno premoženje zaklada kranjskih dijaških ustanov konec decembra 1870. znašalo 425565 gl. 72 kr. Poročilo finančnega odseka o dopolnitvi dne 30. septembra 1868. sklenjenega sistemiziranja plač uradnikov in služabnikov deželnih, se odobri, po katerem dobivajo: dež. koncipist stalne plače: 800 gl. priklade 200 gl.; pratikant 300 gl.; pri deželni blagajnici blagajnik 1200 gl.; kontrolor 1000 gl. v posilni delalnici oskrbnik 1000 gl.; kontrolor 800 gl. primarij 600 gl.; nadpaznika po 360 in 300 gl.; pazniki po 250 in 220 oziroma 200 gl. Vrha tega se uvedó petletnice po, 100, 50 in 25 gl.

Poslanec Pintar poroča v imenu peticijskega odbora o prošnji Metličarjev, da bi se vsaj polovica zemljišnega davka odpisala zbog slabe letine. Taprošnja naj se izroči c. kr. vladi, da bi bila, kolikor mogoče nališana. Poslanec Kramarič gorko podpira to prošnjo, ter razlaga, kako slaba letina tare prebivalce, Ornomelskega okraja, Preloke itd. — Se sprjme po poročilu.

Kot zadnja točka na dnevnem redu je bila težko pričakovana volitev deželnega odbornika in potrebnih namestovalcev. — Kot dež. odbornik je izvoljen Murnik s 4 glasi. (Na galeriji sikanje) Poslanec Jugovic in Kotnik nijsta volila. Namestovalca se volita korar Kramar in Svetec. — Konec seje o 2¼ uri popoldne.

(Seja 7. oktobra.) Izročé se peticije deloma peticijskemu, deloma vrstnemu odseku, kteremu je prvemestnik g. Kozler in namestnik g. Pintar. Potem Dr. Bleiweis predloži interpelacijo, podpisano od vseh poslancev. V tej interpelaciji je omenjeno, da je deželni zbor že trikrat sklenil postaviti kakoršna je veljavna vže davno na Českem in v Galiciji. Konečno pa se stavi vprašanje: je li ta postava že dobila najviše potrdilo? ali se ga ima nadejati? ali se bo vpeljala nemudoma utrakvistična uredba na kranjskih srednjih šolah? Wurzbach obljubi odgovor v enej prihodnih sej.

Poročilo dež. odbora o novem štatutu za ljubljansko glavno mesto izroči se ustavnemu odboru.

Na prošnjo občin pod Komendo spadajočih se dovoli za zidanje nove ljudske šole pripomoč v znesku 500 gl. iz glavarjevega zavoda, ter dež. odboru naroči, da dobi pritržitev od dotičnega zavodnega urada.

Poročilo finančnega odseka o proračunu za posilno delalnico in zakladu zemljiščne odveze za l. 1872.

Živinozdravniskemu učencu Andreju Perkotu na Dunaji se dovoli 50 gl. v podporo, preko peticije dijakov na tehnični šoli v Gradcu in Mariabrunske gozdarske šole se preide na dnevni red.

V seji 12. t. m. prišel je telegrem, da naj se sklene 14. t. m. deželni zbor.

Seja 14. oktobra. Prve točke dnevnega reda niso zanimive tedaj poročam le o adresni debati, ktera je bila o 6. uri zvečer, ko se je današnja seja nadeljevale Dr. Bleiweis predlaga da se adresa en bloc sprejme. Govoril je Dr. Costa, in jedrno dokazal v svojem govoru da mi Slovenci zahtevamo le pravico, ktera nam resnično gré in da zasledujemo le one tendence, ktere peljejo do miru in sprave in da se vstavljamo temu ravnanju la mala liberalna klika, ktera čuti v tem svoj pogin. — Tedaj nasvetujem da se adresa enoglasno sprejme. Glasuje se in adresa se enoglasno potrdi. Dr. Costa predlaga, da se izroči adresa c. k. dež. predsedniku, kteremu se da nalog, da jo izroči Njih Veličanstvu.

Potem so se vršile volitve za državni zbor: Ker od velicega posestva poslancev nij, volijo poslanci nazoči enega izmed velkega posestva. Izvoljen je grof Turn. Potem za mesta i trgo g.

poslanec Horak z 20 glasovi in poslanec V. C. Supan z 11 glasovi. Za kmečke občine: dr. Costa z 22 glasovi, Svetec z 21 glasovi, grof Barbo z 16 glasovi.

Deželni glavar vpraša izvoljene ali prevzamejo volitev, vsi potrdijo, da prevzamejo.

Potem opomni deželni predsednik Wurzbach deželnega glavarja dr. Raziaga, da sklene dež. zbor. Deželni glavar se zahvaluje za marljivo delovanje slavnega zbora, ter za pomoč, ktero mu daja zbor v vsih njegovih delih, ktere je kot novinec še težko opravljal. Potem zakliče ves zbor presvitemu cesarju še navdušeno trikratno Živijo in dež. zbor. je sklenjen.

Iz Prage 8. vinotoka 1871. (Izv. dopis). — Ni daleč čas, ko se bodo spolnile želje vsacega češkega domoljuba i celega češkoslovanskega naroda, to je obnovljenje krone sv. Vavla na veleoslavnem Hradšinu. — Željo takovo gojimo tudi mi Slovenci, raztreseni po raznoterih pokrajinah i deželah, kajti nadejamo se od te vlade, da zdaj zadosti opravičenim terjatvam vsih Slovencev. Narodno pravo naše, priznal je cesar sam s cesarskim pismom na češki deželni zbor od 14. minul. mes. —

Vže v tretje obljubil je presv. cesar Čehom, da je voljan to tudi potrditi se svojmu koronovanjem, toda zdaj s tem razločkom, da priznava njihove terjatve i dolgoletno borbo za narodovi obstanek.

Vsled tega je g. dr. Rieger v zadnji seji mestnega zbora stavil nasvet, naj si izposodi mestno starešinstvo 5. milijonov, ker bodo potrebovali to, pred kot ne za koronovanje, — i to kmalo. — Da so na to vsi ustavoverni listi, kot besni, je naravno. —

Ni ga zdaj dneva, da bi vlada ne konfiskovala kak takov list; toda to vae ni nič, proti temu, kar je bridkih ur prizadela slovanski žurnalistiki, purgarska vlada. — Članki v teh listih se navadno zdaj začnajo, kot l. 1813. proti Francozom „Ein Sturm edler Entrüstung, durchbraut die deutschen Gaue Oesterreichs“, — strašno zaničevanje, kar je slovanskega i splošni bojni krik zoper nje, pak klicanje po Prusih unkray Kirkanos. Morda za to, ker smo jim povsod pravični; morda za to, kjer je le trohica nemškutarjev, dovolujemo jim v njihovem jeziku urade, šole paralelne, i vedno še kričijo, da jim nekaj manjka, i to je: hegemonija. — Da! tudi za nas pričela se je druga doba, in ta je slovanska, splošna, na severu in še znameniteje na jugu. — Kdo je največ vzrok, da je z državnim mišljenjem, z državo samo, do tako pogubljivega propada pritrlo, — nego golo: „nemško, ustavoversko časopisje, kojega uredniki so većinom podkupljeni i podpirani s pruskimi novci. — Ustavoverno časopisje je vzrok, da so v Avstriji nastale državice, počeli se glasiti narodi, kojih poprej ni poznala večna Evropa.“

To časopisje je vzrok, da so pohlevni Slovenci pričeli „visoko“ politiko. — Ustavoverno časopisje — pak Nemškoavstrijski so vzrok, da Čehi i Slovenci tirjajo zdaj odkrito i možato, o kojem si pred 10 leti še upali skoro niso javno govoriti. — Mnogo let je nemškoavstrijsko časopisje zasramovalo Slovane v državi, ter je z vednim pikanjem i ščuvanjem pritrlo do skrajnega. — Tü imajo zdaj, prav se jim godi! I kaj hočejo početi v prihodnje? V deželnih zborih, kjer so v manjšini, — zapustili so s protestom zbornice. Hoté ne mara postati „deklaranti?“, — nemško — pruski? —

Pri tej priliki sem se spomnil na neko ilustracijo, v predzadnji številki humor. listov: Pred velikim ogledalom brije se deklarant češki; za ogledalom to prečudno delo gleda opica; ko gospodar odide iz sobe, popade hitro opica britve, se vstopi možko pred ogledalo, ter se jame briti; toda reva, ne vedé, kako se ima obnašati pri tem poslu, prereže si vrat, ter konča.

Tej opici podobni so vsi zagriznjeni Nemci i nemškutarji, dež. poslanci po raznih dež. zborih. — Ti ljudje hočejo posnemati zdaj Čehi i vsi slovanske opozicije. Oni hočejo hoditi pot, kojega za jeden las niso Čehi popustili 20 let, — to zaradi tega, ker jim preljudba vlada vse privoli; kjer se le kak nemški „havzirar“ oglasi, ima vže polno koncesij i podporo od vlade (vide: nemški gimnazij v „Kočevji“) i slov. dež. zbor v Ljubljani, je proti takemu ravnanju vlade nem? —

Pozabili so avstrijski Nemci i posebno na Českem, da so 13. marcija 1848. l. v viharnem državnem položaji sedeli skupno, prijateljsko Čehi i Nemci, v česk. dež. zboru posvetovali so se bratovski, ter odločevali blagor cele kronovine vzejmno. — Ako si pak zdajno gibanje v nemških pokrajinah na Českem i Moravskem ogledamo, pre-

priča se vsak takoj, da vsa ta agitacija je umetna, koja dobiva glavno podporo iz „rajha“.

God sv. Vaclava se je tu slovesno praznovano povsodi. — Na Vaclavskem trgu, na kojem je postavljen v sredi stari kip kralja češkega, sv. Vaclava, — postavljen je bil pri kipu okusen oltar s cveticami, narodnimi zastavami itd., brala se je skozi 8. dni, vsaki dan sv. maša. — Zvečer pak v temi so mi naproti brlele prižgane lučice v narodnih barvah, vse v lesku. Mej molitev starih jenie i mej pobožno šepetanje onemoglih starcev, doneli so goreči psalmi, iz mladih grl: Sveti Vaclav, kralj češke zemlje, pomagaj nam, reši nas sovražnikov naših. — Ginjen sem gledal, ta prelepi, slovanski običaj. Spomnil sem se bele, slovenske Ljubljane, koja rijma ne jednega narodnega spominka. — Zadnji čas je, da se prične z vodnikovim spominkom.

Toda kaj je pri nas vzrok, da nimamo vže? Vse zbirke so raztresene, jedni nabirajo na Jenkotov, drugi na Tomšičev, Umekov, Prešernov spomin itd., — Tu v Pragi i na Češkem ni tega. Tu nabirajo zdaj samo za narodno gledišče; ko bode dodelano, pride pak na vrsto narodna cerkev sv. Vida na Hradštinu. — V kratkem se bode odprla tu ruska cerkev.

Velike, sijajno priprave za to svečanost. — Smeš se nadejati draga „Soča“, da ti takrat zopet kaj podam zanimivega za podlistek.

Dasiravno me loči ogromna daljva od mile Slovenije, akoravno ne gledam več vrhove sivega Triglava, gorenske gore i tebe, očrneli ljubljanski grad, me vendar tolaži misel, da biva tu meu Slovani, v slovanskej metropoli; res je, da „Slovani povsod brate ima“. — Edino tolažilo so mi v osamelih trenutkih slov. časopisi. — Veselim se, da dobim v roke „Slov. Narod“, „Soča“, „Primorica“ i. t. d. — Toda ravno tako, me pak zbode, ko vidim mesto složnega postopanja meu listi v Primorji golo konkurenčno zavidljivost, ko berem v glasilu „Mlade Slovenije v Primorji“, raznotere opazke na prvake i druge narodne može.

Je li to značajna, korektna govorica v uvodnem članku „Tuji na Slovenskem“. — Glasi se na jednom mestu: Nekteri so se hinavski postavili na narodovo itd. Dalje: Ti ljudje, kojih nemška i laška imena (vide Bleiweis i Costa) vže kažejo, da niso naše gore list, itd. Povejte vendar g. Mohorčič, kaj hočete s tem doseči? Druzega ne, da za narod zaslužene može, ki budijo slovensko ljudstvo vže več, nego 20 let, le tem, Vi po Vašej navadi, davate za to prav lepe priimke, — i da si vrh tega Vašo jezičnost otrešete v listu, čegar vrednik si bode z Vašim sodelovanjem, več škodil, nego koristil. Kaj Vam hočejo Čehi? Za dobroto, da Vam je kojigar Gregor i naroden žid Kapper, Čeh dal na Vašem potovanji skozi Prago, penoze v pomoč i obleke, jih v zahvalo, kot „svobodni“ (?) Mladosten zantčujete. — Kaj Vam je žalega storila „Slavija“? Mesto zahvale, da Vas je njeni gener. tajnik sprejel v službo, ko ste bili bolehn, onemogli i v velikej revščini, ter Vaši kolegi pri „Slaviji“ — za Vami morali plačevati dolge Vaše; za vse to, vi banko, znabiti najsohlidneje v celej Avstriji, obrekujete i pred slov. občinstvom grđite? Toda verjame Vam le „svobodni“ človek Vaše vrste, mi „farji“ gotovo ne.

Na Vašem potovanji v Švico letos po leti rekel Vam je na meji švicarski gendarm: „So meine Leute dürfen wir nicht durchlassen. Evo! Besedica „gemein“ priprostega Švicarja, kaže zadosti značaj tega gospoda! Kar se pak Čehov tiče, navajem Vam tu le konečno kitico Vam znae pesmi:

Hlávu vzyči lev naš bily,
Tu jako medvedům v lěse,
Nepratelům budem brai,
Oni budou táncovati
Až zapějem:
Milujme se! Ne ilejme se!

Politični razgled.

V Avstriji je prišlo do krize. — Decembristi ali ustavoverci pripeljali so v boj, kateri se še zmerom bje, vsa svoja krdela, pa kmalo bodo pofrcali vse streljivo, brez da bi le kaj dosegli. — Vže se megla vmika in položaj je postal jasniši; ministerstvo sprave zdaj bolj trdno stoji, kakor skonca, to ustavoverci sami priznavajo, in državnoopravna opozicija gospođuje zdaj čez položaj.

Do tega je moralo priti, kajti pravica mora zmagati nad lažjo in nepravilnostjo. — Da so pa načela ustavovercev po vsem nepravilna in načela državnoopravne opozicije čista in pravična, je dokaz to, da prvi hrepené po nadvladi in po prvaštvu v vsakem obziru, med tem ko zahtevajo drugi le enakopravnost in pravico. — Gorjé tedaj Avstriji, če pride nepravilna klika še enkrat na površje; prodá jo Prusiji, to je gotovo, saj jo ni sram vže zdaj s Prusijo žugati po svojih časopisih. —

Pa vlada je menda vendar spregledala, kje daso njeni prijatelji in ni se bati, da bo še omahovala; pot ji je zaznamovana: zadovoliti mora toliko časa preziranim Slovanom; potem se povrne mir in blagostanje v nesrečno Avstrijo. — Če dosežejo Slovani svoje pravice, ne bodo gotovo po snemali ustavovercev v zatiranji družih narodov, ker so skusili, kako strašno je krivico prenašati. —

Pošteni Nemci, katerih število je veliko tudi v čisto nemških deželah, vže zdaj spoznavajo nepošteno ravnanje svojih bratov centralistov, in to spoznanje bo čedalje bolj prodiralo v nemških krogih, naj vlada le resno in neustrašljivo postopa, kakor je do zdaj postopala. —

Kakor smo vže s konca omenili, položaj je zdaj bolj jasen. Prvi odločni korak do sprave in nove dobe bilo je pismo cesarjevo na češki dež. zbor, s katerim cesar priznava pravice češke krone. — Na to pismo je češki dež. zbor v soboto, 7. t. m. z adreso odgovoril in pridjal ti adresi temeljne pogoje, po katerih se ima vršiti porazumenje.

Češke tirjatve se naslanjajo na pragmatično sankcijo (pogodbo cesarja Karola VI. s kraljestvi in dežalami) in obsegajo sledeče točke: Čehi spoznavajo kot skupne zadeve vsa opravila spadajoča v področje ministerstva zunanjih zadev, vojaške postave, izvzemši dovoljenje novincev in postavodajstvo gledé vojaške službe, kakor tudi gledé premestjenja, dovrševanja in izdržavanja vojske; nadalje spoznavajo kot skupno finančno gospodarstvo kolikor se tiče tistih stroškov, ki bodo vzrokovali skupne zadeve. Skupno ministerstvo posluje izključljivo le v skupnih zadevah. — Češka spoznava delegacije kot postavni skupno parlamentarni organ, v katerem je zastopana s 15 poslanci. —

Kar se tiče delokroga i organizacije delegacij sprejme Češka vse tiste naprave, ki se strijajo z Ogersko pogodbo. Ravno tako odobrava Češka finančno pogodbo z Ogersko, vsled katere plačuje Ogerska delež (kvoto) za skupne zadeve; tako kvoto hoče tudi Češka plačevati in sicer na podlagi porazumljenja med obema kraljestvoma i družih kronovin. —

Nadalje pritrjuje Češka tudi pogodbi o preosnovi vojaške granice, kakor tudi pogodbi o dogovorjenih deneskkih za vzajemni državni dolg i kupčijski pogodbi sklenjeni z Ogri.

Vse nevzajemne ali neskupne zadeve spadajo v postavodajstvo češkega dež. zbora; ker pa je želeli, da se druge vzajemne zadeve na korist deželam samim skupno obravnavajo, zato češki dež. zbor pripoznava potrebo, da se skrbi za njihovo skupno obravnavanje. — V ta namen se ustanovi namesto dosedanjega državnega zbora kongres delegatov, v kterega pošiljajo vse takrajlajtanske dežele svoje zastopnike. — Take vzajemne zadeve so: postavodajstvo o colu, o kupčijskem, morskem i menjiškem pravu, o meri, tehti, patentih, o znajdbah, o varstvu mark, izgledov i literarne lastnine; banke, listnice, neposredni davki, monopoli, koleki, kovanje denarjev, občilne naprave, osnova vojaštva i vse postave, ki so potrebne, da se ohrani edinost i pripravljenost vojne.

Potem državni dolg, nepremično državno premoženje, postavodajstvo o državljanstvu, o bivanji i začasnem naselstvu ino deželanov.

Ta opravila se izročé ministerstvu obstoječemu iz ministrov za posebne, omejene delokroge i pa iz deželskih ministrov ali dvornih kancelarjev, kakor so vže nekđaj bili v Avstriji. — Češko za vzajemne zadeve plačuje odstotke, ki jih preračuni deputacija dež. zbora; tako tudi dogovoršeni znesek za državni dolg. — To stvar deputacija deželnega zbora s posredovanjem vlade obravnava z deputacijami družih kraljestev i dežel.

Čehi so dalje voljni z drugimi dežalami skleniti pogodbo o domovinstvu, potnih listih, skrbi za tuje, vzajemnem izvrševanji sodnijskih razsodeb, o priznavanji akademičnih odlikovanj, spričeval šolskih i sploh o postavodajstvu gledé vzajemnih zadev.

Namesto sedajne gosposke zbornice pride starešinstvo (senat), v katerem imajo sedeže dedni udje, med katere se štejejo principi cesarske rodovine, nadškofje i knezoškofje i taki udje, ka-

tere cesar po predlogu dotičnih dež. zborov izvoli za žive dni. — Ta senat pretresuje i potrjuje državne pogodbe, ki deželi nakladajo bremena ali nameravajo premeniti državne meje, razsoja prepire med dežalami, prepire o področji med zborom poslancev (kongresom) i dež. zbori i sklepa o predlogih za premembo osnovnih postav.

To bi bili tedaj glavni pogoji češke pogodbe i preustroje Avstrije v federativno državo.

Dasiravno je pri današnjem položaji taka ustava, kakor jo tirjajo Čehi najboljša i skoro bi rekli edino mogoča, moramo vendar obžalovati, da nam je Beust z Ogersko pogodbo dosti zblodil.

Cis-in Translajtanija še zmerom ostane; ustavna vez, katera tedve državni telesi skupaj drži, je delegacija.

Potem pa ima Cislajtanija še drugi skupni parlament, to je kongres, namesto dosedajnega „rajhsrata“; iz tega kongresa se bode še-le volilo v delegacije i sicer po deželskih kurijah.

Zdaj pa nastane še vprašanje, kako se bodo ostale kronovine vredile.

Če se hočejo v duhu Čeških pogojev vrediti, potem je treba, da se združijo vse nemške i slovenske kronovine v eno samo, ali pa v 2 grupi; zadnje je bolj naravno, pravično i položaju primerno. — Kajti, če nas ministerstvo zbaše v nemško bisago, potem ne bo še konca borbe; še bodo Nemci hoteli zatirati nas i nam svojo kulturo vrivati. —

Da se stalen mir naredi, je treba nemške kronovine v eno grupo; Kranjsko, spodnje Štirsko, slovenski del Koroške, Goriško, Istro, Dalmacijo pa v drugo skupino združiti; prva skupina bi štela nekaj čez 4 milijone, druga 2 milijona prebivalcev; vsaka za se pa bi bila vže zadošči močna, da bi se lahko vpravala po izgledu Češke i da bi imela svojega dvornega kancelarja. — Kar se tiče peščice Italijanov bivajočih v drugi skupini, bi jih v narodnih zadevah varovala narodnostna postava.

Ne moremo si kaj, da ne bi se pri tej priliki zmislili na jugoslovansko zvezo, katera bi bila zdaj gotovo na dnevnem redu, ako ne bi se bil Beust z Ogersko pogodbo prenaglil.

Tudi bi bil v tem slučaju federalizem bolj popolen i manj zmešan, kajti Ogri bi se bili zadovoljili s tem, da bi tudi oni imeli svojega dvornega kancelarja. Avstrija bi imela samo en skupen parlament i eno samo ministerstvo, namesto treh.

Federalizem Avstrijski, ki bi bil potem dosti bolj praktičen i podoben ustavi švicarski i severnoamerikanske države.

Za zdaj pa ni drugače; treba je računati z danimi faktorji i pustiti reči svoj naravni tek.

Vže je začela kriza tudi na Ogerskem; Andrassy ima svoj veliki križ s Hrvaško. — Še le pred enim tednom so napravili hrvaški narodni poslanci manifest, v katerem protestujejo proti 3kratni preložitvi dež. zbora, i belovarska deputacija je napravila drugi protest, v katerem naravnost izreče, da je trojedino kraljestvo gospodar svoje osebe i da lahko sklepa pogodba brez Ogerske s katero koli drugo deželo Avstrijskega cesarstva. — Ta stavek meri na jugoslovansko zvezo, katera je potem takem kot ideji vže vcepljena v narod jugoslovanski. Te dni pa se je vnel punt v granici; sliši se, da je ta ustaja nasledek belovarskega protesta i da močno vre po celem Hrvaškem.

V Ogulinu se je polastila ena kompanija graničarov ondotne orožne hiše ter pobrala vse orožje i pobegnila v bližne gozdove. — Upornikom na čelu je advokat Kvaternik iz Zagreba i neki tudi en višji častnik; geslo upornikov je: osvobodjenje Hrvaške od madjarskega jarma, i ustanova mogočnega hrvaškega kraljestva. — V Zagrebu je bilo te dni prilepljenih po ulicah polno proklamacij, s katerimi uporniki naznanjajo, da je vsa Hrvaška oborožena, da so uporniki zmagovalci ter da marsirajo proti Zagrebu i. t. d. — General Molinari je nekbrž poslal dva batalijona vojakov v Ogulin i sliši se, da so uporniki zajeti i da je prišlo vže do boja, v katerem je ostal Kvaternik mrtev. — Vlada ima upanje, da bode upor v kratkem zadušila, zlasti ker so vsi drugi regimenti graničarski popolnoma mir-

ni. — Morda ravno, da se za zdaj še ni bati groznih nasledkov; a mali upor je na vsak način svaritev oholim Madjarom.

Hrvaške homatije pa koristijo Čehom in Hohenwartu, ker dajo Andrassy-ju toliko opraviti, da se lahko ne more vtikati v cislajtanske reči. — Vse je tedaj tako dobro napeljano, da se smemo nadejati zmage Čehov in vlade. — Posebno pa smemo mi Jugoslovani upati, da se v očigled nevarnosti, katera proti Ogerski od strani nezadovoljnih v nji prebivajočih Slovanov, vendar sčasoma djansko vresniči ljubljanski, program.

Kar se zdaj na Dunaji godi, preseza vse meje. — V dež. zboru Spodnje Avstrijskem je nek zakotnik Granitsch cesarja razaljivo napadal; na vseučiliščih, kjer je bila neka slovesnost, so dijaki ministru Jeriček-u žvižgali, Beustu pa „Hoch“ klicali; Jeriček je bil primoran vsled surovosti dijakov dvorano zapustiti; a Beust je ostal in s tem priterjeval dijaški nezrelosti, drznosti in surovosti. — Tako daleč smo prišli v Avstriji, da državni kancelar sam se študenti fraternizuje ter jih podpira pri ognjusnem, študentov nevretnem djani. — „Politik“ pravi, da ne vè, ali bi pljunila pred neomikane študente, ali pa pred Beusta. — Vsled tega dogodka stavijo ministri Jeriček, Habietinek in Schalle pogoj, da mora Beust odstopiti, in če ne, da odstopijo oni trije. — Prav tako! z Beustom poslovati je sramota.

Kakor se sliši, bode cesar proti Beustu razsodil.

Na Dunaji pa ustavoverci vse žile napenjajo, da bi Hohenwarta v kozji rog spravili in žugajo skoro naravnost s puntom. — Na to jim češki listi odgovarjajo, da naj se spomnijo na leto 1848, ko so Slovani Dunaj vkrotili; kaj tacega bi se znalo ponavljati; a potem gorje razuzdanemu Dunaju; na njegovih razvalinah bi sezidali Slovani svojo segurnost in neodvisnost.

Iz vsega tega bodo naši čitatelji razvidli, kakošna razkačenost vlada na obeh straneh, še enkrat izrečemo, da gorje Avstriji, ako bi Hohenwart opešal in svoj sedež zopet ustavovercem pripustil!

Nekteri dež. zbori so vže sklenjeni, drugi se sklenejo v kratkem; odgovor cesarjev na češko adresu je nekda vže napravljen in češkem tirjativam ugoden. — Drugi mesec se snide državni zbor, v katerem se bode nadaljevala sprava in vredila Avstrija po federalističnih načelih in na podlagi čeških tirjatev, kakor smo to vže s konca omenili.

V očigled odločnega postopanja Hohenwartovega smemo se nadejati dobrega uspeha.

Na Francoskem so začeli rogovati Bonapartisti, sliši se, da ima Napoleon dosti privrženec med francosko vojsko in da so republikanci v strahu, da ne bi se Napoleonu posrečilo, zopet na prestol priti. To je vse mogoče pri značaj francoskega ljudstva, in menda se nismo varili, ko smo vže pred mesci kaj tacega prerokovali.

Za slovanski svet posebno zanimiva je bila cerimonija krsta malega princa črnogorskega; črnogorski knez je pri banketu napil sbrskemu knezu Milanu in izrekel željo, da bi se njuna (Milanu in Nikici) posrečilo osvoboditi srbski narod tujega jarma, in to vže kmalo.

Te besedi ste pomenljivi in kazete, da ni daleč razvozlanje orjentalnega vprašanja in da se bliža jugoslovanom boljša bodočnost.

Kaj je svoboda?

Dobrovoljne besedice kmetom slovenskim.

Dva kmeta, Urban in Miha, prišla sta do nekoga gospoda dohtarja in ga poprosita, naj jima razjasni, kaj da je svoboda. Tako-le so imeli pogovor:

Miha. Gospod dohtar! večkrat slišim govoriti o svobodi, pa sem tudi že bral o nji. Vem, da pomeni ta beseda frajnost, in jez meum, da je to prav napčna reč, zakaj, kjer gospodari svoboda, delajo ljudje, kar sami hočejo, da potem postave nič ne veljajo. Tako je bilo 1848. in 1849. leta na Laškem. Saj sem bil tisti čas večkrat tam, in Lahti so zmirom upili; evviva la libertá! to je, živila frajnost!

Urban. Al ti, Miha! nisem večkrat djal, da to je bil punt, a ne svoboda. Jaz trdim, da brez postav niso ljudje nikjer živeli, in da bi tudi ne

bilo ne konca ne kraja: zato punt ni svoboda. Kaj pa je vendar prav za prav svoboda, sam ne vem na tanko, in zato sva prišlak vam, gospod, da nama to po domače poveste, da hode najinih besedi enkrat konec.

Gospod. Vi oče Urban, imate prav, ako mislite, da svoboda ni razuzdanost in brezpostavnost. Ako bi kdo tudi prav sam živel v kaki puščavi, moral bi živeti saj po božjih postavah, in moral bi izpolnovati dolžnosti do Boga in samega sebe. Svoboda je vse kaj družega. V primerni priliki vama hočem pokazati: kaj da je svoboda, in da je prav dobra, pa težka reč. Čujta! — Maloleten človek, dasi tudi je premožen in dobre glave, je pod očetovo oblastjo, ali, če je oče umrl, varha ima. Oče ali varh imata dolžnost, odgojiti ga, za-nj gospodariti in skrbeti. Nedoletnik živi tedaj lahko, brez skrbi, in je srečen. Kedar pa doletnost nastopi, prevzame gospodarstvo, za vse skrbi sam in se trudi, tudi se oženi in želji: otrok. Ponosen je tega truda, in dela in dela, prav možak je. Kaj mislita, ali bi tak korenjak dovolil, da se mu vse to odzame, in da se mu zopet varh postavi, kateri bi mesto njega delal, in za-nj se trudil?

Urban. Gotovo ne; to bi bilo sramotno, in drugi ne bi nikoli tako dobro gospodarili, kot ca sam za-se.

Gospod. Prav je, in takemu doletnemu, samostalnemu gospodarju pravimo, da je svoj, kar ni bil poprej. 24letni mladeneč postane prost, kakor da bi mu postava rekla: bodi svoj, to je, svoboden.

Miha. Tak gospodar sem že dosti let, ali tega nisem nikoli še premišljeval.

Gospod. Naše občine (soseske), so bile poprej takemu maloletnemu človeku popolnoma podobne, ker so bile pod varstvom grajščin in nekdanjih kresij. Skoro nič niso smele storiti same in brez višega dovoljenja. Svoje račune morale so podajati gosposkam v pregled in grajščin; so celó župane imenovale. — Zdaj pa so občine po novi postavi svoje. Po občinskem zboru in po županu gospodarijo, kakor mislijo, da je prav; skrbijo za varnost v soseski, za ceste, šole in uboge, opravljajo svoja opravila, in cesarske gosposke pazijo le na to, da se postave ne prelomijo. Se celó nekoliko o pravil, ki so jih poprej gosposke preskrbovale, imajo zdaj občine opravljati. Za tega jim pravimo, da so odraslim možakom podobne, da so svobodne.

Urban. Občine imajo tedaj prizadevati si za svojo korist, kakor vsak umen gospodar skrbi za se in za svojo družino.

Miha. Pri nas se pa zmirom kregajo, kedar je zbor, in ljudje slušati nečejo.

Gospod. Kako je to? V zboru se po končanem pogovoru ima glasovati, to je, vsak dá svoj glas tako ali tako; kamor pade večina glasov, to je sklep; župan izpeljuje sklepe, in večini glasov mora vsak pokoren biti. Ako ni tako, ni v soseski ne miru, ne reda, ne sreče; vse razpade kakor v drugi nemerni družbi.

Urban. Domá sem jaz in ukazujem; v občini je gospodar večina glasov. Vsak lahko vidi, da ne more drugače biti.

Gospod. Videli smo, zakaj da je polnoleten človek svoboden, in kdaj in ktera občina je svobodna. Prašam vaji zdaj, kdaj je ljudstvo svobodno kaj mislita?

Urban. Ne vem pravega odgovora; po tem pa, kar sem slišal, mislil bi, da takrat, kedar ljudstvo, kakor svoboden mož in svobodna občina, za svoj prid samo skrbi, in svoja opravila samo opravlja.

Gospod. Dobro ste odgovorili, in povedali ste skoro vse.

Urban. Kako pa da je to mogoče, ne morem si misliti, posebno tega uc, kako bi ljudstvo moglo in kako bi znalo dobro opravljati vse te reči?

Miha. Jaz pa še manj, in tudi ne vem, kakošna opravila da bi imelo ljudstvo.

Gospod. To ne bo tako težko izvedeti, ako premislimo, da je vse ljudstvo, da je cela država le velika družba mnogih mnogih občin. Po takem so državna opravila skore enaka občinskim, le da so obširniša, važniša in težja, ker obsegajo več številu ljudi in dokaj več imenitnih zadev. Pred vsim je treba, da se skrbi za primerne in dobre postave, potem da se te postave hitro in na tanko izpeljujejo. Posebno se mora skrbeti za varnost po celi deželi domá; a tudi da se dežela obrani vnanih sovražnikov in napadcev; tedaj mora vsakdo vojak biti, kedar je treba. Skrb mora državi dalje biti, za pravične sodnije, za dobre šole, za zdatno podporo trgovine, obrtnije in za umno narodno gospodarstvo. Gledati se ima dalje, da se opravljajo vsa opravila z drugimi državami, s katerimi je v dotiki. Sklepa se tudi, ako ima biti boj ali mir s tujci itd. Ker se pa za vse to dosti denarja potrebuje, se ima zlozevati ta denar, in preračune napravljati in paziti na to, da se ne potrosi več kakor to, kar je potrebno. Vsem tem opravilom pravimo deželna ali državna, tudi javna opravila.

Urban. Saj je res po tem, kar ste nam, gospod dohtar, povedali, gospodarstvo države nekako podobno gospodarstvu v občini (srenji).

Gospod. Poslušajta me na dalje. Občini na če-

lu stoji glavár, ki se imenuje župan; on ima svoje odbornike in svetnike. Na celú državi pa stoji glavár, ki ali po očetu svojem podeduje (erba) najvišjo oblast in se imenuje cesar ali kralj, vojvoda ali knez kakor so države bolj ali manj mogočne, — ali pa tak, ki ga vselej ljudstvo voli za nekoliko let, kakor v občinah župana in se imenuje prvosednik. Une države se zovejo monarhije ali samovlade, te pa republike ali ljudovlade.

Miha. Tedaj so tudi take države, v katerih ljudstvo svoje vladarje tako voli kakor mi župane? Tega nisem še vedel.

Miha. Moj Bog! kako pa ljudstvo vse to dela in opravlja, saj se v soseski je težko gospodariti.

Gospod. Da se vse to zgodi, voli ljudstvo zmožne in domoljubne poslance v postavodajavni zbor. Ti dajejo postave, sklepajo, koliko denarja je potreba, pazijo, da gre vse po redu, in imajo tiste pravice, ktere jim ljudstvo odloči. — Postave izpeljuje in druga javna opravila opravlja po sklepu najvišjega zbora državni poglavar, kterege si za nekaj časa, rečimo, za 3 ali 6 let ljudstvo izvoli. On pa si izvoli potem pomočnike, to je, ministre in druge državne uradnike, ki so odgovorni njemu in najviškemu zboru, kakor je tudi on sam odgovoren temu zboru in tako vsemu ljudstvu. Ljudstvo imenuje in voli tudi niže uradnike po okrajih, dalje porotnike ali tiste prisežene može, ki sodijo v porotnih sodnijah, kadar gre za večja hudodelstva. — Vse to se zapiše v pismo in vsi prisežejo, da bodo po teh glavnih postavah ravnali. — Tako je, akoravno težko vendar pa mogoče, da ljudstvo vse te imenitne opravke izvršuje po izvoljenih možéh, in to ljudstvo je svoje, to je svobodno, kakor posamesni odrasli človek ali občina, ktera sama za-se skrbita.

Urban. Pri nas ni tako, in menda ni bilo nikoli, še nikdar nisem slišal kaj tacega.

Gospod. Res, da pri nas nikdar ni bilo ljudovlade; zmiraj smo imeli ali vojvoda ali kralja, in zdaj imamo cesarja.

Urban. Kje drugje po svetu pa so ljudovlade?

Gospod. Bilo je taci držav voč v starodavnih časih; zdaj je v Evropi edina Švajca takošna dežela, v Ameriki jih je več. Al dovolite mi, da vama na dalje razložim, da tudi monarhije ali samovladne države so ločijo na dvoje, in ta razloček je sila važen. V državah, ktere imajo kralja ali cesarja, je on najviški glavár in vladar; njega ne voli ljudstvo, ampak, kakor sem že rekol, prestol podeduje sin po očetu. Al tudi v teh samovladnih državah je velik razloček: v nekterih kralje ali cesar edini sam kraljuje ali cesari; on sam postave daje, sam jih tudi izpeljuje po svojih ministrih in uradnikih, kateri so v vsem le njemu odgovorni. Le on sam odločuje vse denarne zadeve itd.; tedaj je le on gospodar in povalnik glade na vsa notranja in zunanja javna opravila. Država s tako vlado se imenuje absolutistična ali samooblastna; tak vladar je samovladnik ali samodržec. Ljudstvo, ktero se ne sme pod njim pečati z javnimi opravili, ni svobodno, je maloletnemu človeku podobno.

Urban. Tako kaj ne je bilo pri nas pred 1848. letom?

Gospod. Tako je bilo. Zdaj pa je tudi naše cesarstvo — Avstrija — stopilo v vrsto tistih svobodnih držav, ki se imenujejo ustavne ali konstitucijske monarhije. V taki državi, ki ima ustavnega kralja ali cesarja, daje postave, nalaga davke, ustanovlja, število vojakov itd. vladar z ljudstvom vred, ktero voli in pošilja svoje poslance v deželne zore in občni državni zbor. Brez dovoljenja teh poslancev in potrjenja vladarjevega ne velja nobena nova postava, se ne morejo davki nakladati, dolgovi delati itd. Ti poslanci imajo tudi pravico, nove postave predlagati, zahtevati, da se odpravijo napake in pogrški po deželah. Tako narejene postave izpeljuje pa, skrbi za red in varnost in opravlja vsa druga javna opravila kralj ali cesar po svojih ministrih, in uradnikih. On je tudi poveljnik vse vojske in imenuje vse uradnike, vendar v nekterih deželah, na priliko, na Ogerskem in Hrvaškem imenuje ljudstvo niže uradnike po komitatih ali velikih županijah. Tak ustavni kralj ali cesar ni odgovoren nobenemu, ampak le njegovim ministri in svetovalci so za vse odgovorni njemu in državnemu zboru, ki namestuje ljudstvo. Tak vladar ima tedaj vso izpeljavno oblast, al ministri so tudi zborom odgovorni za izpeljavo postav; postavodajavne oblasti pa ima vladar, rekol bi, samo napol, deli jo namreč z ljudstvom. In takemu kralju ali cesarju se pravi, da je vladar z omejeno oblastjo mimo unega, ki je samodržec z neomejeno oblastjo.

Urban. Po takem skrbi za deželni prid v taki državi cesar ali kralj in ljudstvo, tedaj oba zedinjena. Misliti je, da bi morala taka dežela prav srečna biti.

Miha. Tudi jez sem teh misli.

Gospod. Sploh je to mnenje, da je taka ustavna država srečnejša od take, v kateri se ljudstvo prav samo vlada, to je, v ljudovladni državi. Pravijo sicer, da ljudovladne države več svobode vživajo, da je njih vladarstvo cenejše itd; vendar je tudi to gotovo, da v ljudovladnih državah mora ljudstvo že zrelo biti za tako vlado, ono mora ubogati in pokorno biti vsakemu izmed sebe, če je bil popred tadi nizkega stanú, ako ga je večina ljudstva izvolila za

svojega glavarja. Če ni vajeno slušati svoje ljudi, nastanejo puniti in vsa država trpi škodo ali tudi pogine. Tudi je v ljudovladah obširna pot odprta častitljivosti, da ta ali uni hrepeni po slavi in oblasti prvosednikovi in pisano gleda onega, ki stoji zdaj na najvišjem mestu; prizadeva si, da bi ga z lestvice doli vrigel in sam sebe gori postavil. Ker so vsako tretje ali šesto leto poglavarja volitve, je to večkrat že vzrok bilo krvavim bitvam med volivci. Tacih homatij pa ni, kjer je stanovitni kralj ali cesar najvišji glavar; tudi so nekteri ljudje rajši pokorni postavam, ktere se dajajo v imenu kralja cesarja in če on pazi na red in varnost. Zato je gotovo bolje, da stanovitni cesar z ljudstvom vred skrbi za občni blagor, in da imata tako visoke pravice in dolžnosti cesar in ljudstvo skupaj. Ako v taki državi ministri vladarju kaj slabega nasvetujejo, so poslanci v zboru, kterim je dolžnost to reč vladarju razjasniti in je ne dovoliti; ako bi pa poslanci hotli kaj napčnega vpeljati, je vladar z ministri svojimi, ki mora poslance razsvetliti in kaj tacega ne potrditi. Se vé da, kakor mora cesar ali kralj pravičen biti, tako morajo tudi ministri in poslanci pošteno biti, da se vse dobro izvršuje.

Urban. Zda, pa že znam razločiti to in uno, in prepričan sem, da v ustavni državi moramo vsi skrbeti za deželo. Tudi vidim, da bi mi za ljudovlado ne bili; saj so ljudijé, ki še radi župana zmerjajo, rekoč: kaj nam bi ta zapovedoval! — Vendar vas moram še nekaj vprašati. Zakaj prav za prav imamo deželne zборе in tudi državni zbor na Dunaji?

Gospod. Zato, ker ima naša Avstrija več dežel in več narodov. Vsak narod in vsaka dežela imata svoje potrebe, in vse cesarstvo skupaj ima svoje ki so tedaj občne in splošne. Za prvo so deželni zbori, a za druge je občni državni zbor. Vse pravice in dolžnosti ustavnega vladarja in pravice in dolžnosti vseh ljudstev so zapisane v eno pismo, kteremu se pravi ustavno pismo. Tako pismo, ki je podlaga ustavnega vladarstva, je avstrijskim narodom cesar dal s tako imenovano diplomom od oktobra meseca 1860. leta.

Urban. Vse to zapisano imeti, dobro se mi zares zdi, kajti potem vsak vé, kaj gré Veličanstvu cesarju in kaj gré ljudstvu; prepira o tem ne more več biti.

Gospod. Da pa je država zares srečna, mora vsak svoje dolžnosti izpolnovati, kakor vladar, tako ljudstvo, sicer bi ustava le mrtvo pismo ostalo. — Prva ljudska dolžnost pa je, svojih pravic se posluževati, toraj pred vsem k volitvam vsakokrat shajati se, in voliti poštene, bistrourne, skušene in zgovorne može, — može, kteri svojo domovino zares ljubijo, kteri se v zborih pe njenih željah ravnajo, ne pa po svoji trmi ali pa po mislih tacih, kteri še naroda našega ne poznajo in bi ga radi le zmiraj vpregali v ptuj jarm; sploh take može, ki so svoje lastnosti, svoj značaj že djansko pokazali. Godim besedam nikdar ni verjeti; one so večkrat hinavske. — Ljudstvo skorej vse le po poslancih dela kakoršni so tedaj poslanci, takošno bo njih delo, in vse ljudstvo bo škodo trpelo, če je slabo volilo. Zavaljo tega se morajo volivci že dosti časa poprej pomenkovati in po dogovoru skleniti, kterega bodo volili, da pridejo k volitvi vsi pripravljeni. Dobro je tudi, tacega poprej prašati, kaj da misli o tej ali drugi deželni potrebi, in ali prevzame poslanstvo. Nič drugače ni pri volitvah župana in starešin.

Urban. Povem vam, gospod čohar, da sem pri vsaki volitvi bil; nisem pa tako ra tako vedel, da je res treba priti, in da imamo tako skrbno paziti na lastnosti tega, ki ga hočemo izvoliti. Ko smo župana volili, dal sem svoj glas svojemu botru, kteri je skozi in skozi pošten mož, a drugi so za-nj najbolj zato glasovali, ker so mu dolžni bili. — Ko smo volili poslanca, nisem vedel prav za prav, koga imam voliti, in dal sem svoj glas nekemu premožnemu posestniku, misleč, da bo ta že vedel, cesar mi kmetje potrebujemo. Tudi su.o se volivci je malo ur pred volitvijo se pogovarjali, koga da bi volili, in nismo se mogli dogovoriti. Vidim, da je bilo prepozno in napčno.

Miha. Jez pa naravnost povem, da nisem bil še pri obeni volitvi, ker sem si mislil, naj jo opravijo drugi; jez nimam časa in mar mi ni, naj izvolijo Petra ali Pavla.

Gospod. Sto in stokrat ponavljam vam rečem, da taka misel je skozi napčna misel, pa tudi — al ne zamerite mi — neumna misel; zakaj če hočete koga kamor o koli poslati, da vas namestuje in zastopa v važnih zadevah, ktere tudi v možno segajo, boste gledali gotovo na to, da je ta človek pripraven za to sporočiti in temu delu kos.

Miha. Pa človek celi dan pri volitvi zgubi in zraven potrosi tudi še kak goldinar, če najde dobro kompanijo.

Gospod. Čujte Miha! Ali hodite o nedeljah v cerkev in dajete kaj za cerkvene potrebe!

Miha. Kaj ne bi! vsako nedeljo hodim in vsak praznik, in plačavam tudi.

Gospod. Zakaj neki? ali vam ni žal za toliko časa in za ta denar?

Miha. Nu, zakaj? zato ker je tako zapoved božja in ker bo pomoglo moji duši; za ta čas mi ni žal, in tudi ne sme biti.

Gospod. Dobro? To kaže, da ste dober kri-

stjan, ker pa ste dober kristjan morate spolnovati tudi vse drugo, kar globoko sega v duševni in posvetni blagor vam samim, celi občini, pa tudi celi deželi in državi. Pomislite le samo to, da gré v vaši lastni hiši vse narobe in rakovo pot, ako ni dobrega gospodarstva, pravega reda, — da gospodar vleče hot, gospodinja pa bistahor, da otroci delajo po svoji glavi, posli pa tudi tako; v taki hiši ni blagoslova božjega in kmalu pride na kant. Pogledite! kakor s hišnim gospodarstvom, prav taka je z občinskim, deželnim in ker ste vi en kos te občine, pa tudi en kos dežele in države, tedaj vse dobro, pa tudi vse slabo, kar se tam godi, tudi vas zadeva v denarnih in družih rečeh.

Miha. Da se ne bi veliko plačevalo, oj, za to mi je že mar, in če je res tako, da država je kakor paternošter, mi pa smo vsak kakor eno zrnce na njem, potem vidim, da vsacega zadeva, kar se v komunu (občini), v deželi in državi godi.

Gospod. Hodita pa tem takem k vsaki volitvi, naj vama ne bode žal za majhno zamudo časa in za malo denarja, in volita pametno. Pomislita dalje, da komur ni mar za prave može v občinskem, deželnem in državnem zboru, ta sam sebe zvezanega prepušča drugim, da delajo kar hočejo; če pa vam nepošteni hinavci, starokopitneži, sobični lakomneži kruh svobode režejo, vam bo taka njih svoboda strašno presedala! Kakor nedoletni otroci bote po tem vedno pod šibo tacih gospodarjev, kteri le toliko svobode radi imajo, da oni svoje namene izpeljujejo. Vedite, da po pametnih volitvah se vrši svoboda.

Urban. Mene, gospod, ste že preverili popolnoma. Zda, se le vem, da v ustavni državi se svoboda začinja z umnimi volitvami.

Gospod. Prav kratko rečeno, je tedaj svoboda pravica in dolžnost vsacemu državljanu, da se marljivo in odločno pečá z državnimi, deželnimi in občinskimi, to jo, z javnimi zadevami, — da pametno dela in živi po postavah, ki jih je dal cesar z ljudstvom vred. — Videte pa iz tega tudi, da je svoboda prav koristna pa tudi težka reč. Ljudstvo pa, kteremu je prav živo mar za javna opravila, in se ž njimi po ustavnem pismu pametno in po vesti pečá, ktero je složno in ustavnim postavam vselej pokorno, ni samo srečno, temne postano imenitno, veljavno ljudstvo. — Zda, pa srečno! Povejta svojim sosedom, o čem smo se pogovarjali, da tudi drugi vedó da svoboden je v ustavni državi le tak, kdor ni volek božji, ampak ki dobro pozná svoje državljanske pravice, pa tudi dolžnosti svoje, da glavo po konci nosi, če tudi je v kmečki suknji, vendar pa tudi v razuzdanosti ne išče svobode, ampak v mejah, ki jih stavijo postave! Ako pa niso take se dajo premeniti po poštenih poslancih.

Razne vesti.

(Dostavek) k poročilu o dež. zboru goriskem. V seji 12. t. m. sta bila izvoljena za državna poslanca gg. grof Strasoldo in baron Pretis, katera sta se koj drugi dan poslu odpovedala. V odbor so izvolili nazoči zastopniki kmečkih občin enoglasno dra. Abrama in za njegovèga namestnika poslanca Faganela. Namesto bivšega namestnika dr. Žigona so pa izvolili nazoči zastopniki velicega posestva dra. Maurovicha. V zadnji seji 14. t. m. je prebral ces. komisar odgovore na tri interpelacije in sicer je vlada odgovorila na ono zastran narodostne postave, da nam ni mogla tega dati, cesar nismo zahtevali; na lansko interpelacijo zastran §. 19. temeljnih postav gledé učnega jezika v šolah, da si vlada prizadeva, kolikor mere, pa da ne gre tako na vrat na nos, — in sledujč na interpelacijo zastran pobiranja tlakovnine na mitnicah okoli Gorice, da jo mesto po vsej pravici pobira. Vse te odgovore priobčimo v sejnih poročilih.

Potem sta se izvolila državna poslanca in sicer enoglasno grof *Coronini* in *Černe* (!). Pri volitvi niso bili nazoči dr. Abram, Doljak, Faganel, dr. Lavrič, Pagliaruzzi in dr. Žigon.

(Gorica trdnjava.) V „Neue freie Presse“ smo te dni čitali dopis iz Gorice, ki trdi, da prav iz gotovega vira ve, da se Gorica ima utrditi. Mi smo temu dopisu majali z glavo, ker bi Gorica kot trdnjava veliko zgubila na vsako stran! Kdo bi se v našej sedaj cvetoči Gorici na novo vselil? Nobeden! Bi li sto in sto zimskih gostov, ki nas zdaj obiskujejo, hodili tudi v trdnjavo? Ne verjamemo! —

Po načrtu bi se zidale trdnjave po celi soški dolini in z tem zajezil Lahom prehod čez Sočo. Utrjena bi bila tudi Zagrad in Tržič. Kak pomen bi to delo imelo v vojnem obziru, govorili bomo takrat, ko bi se stvar imela uresničiti.

(Nasledki tatvine.) Dinar M. iz Dolenje Vertojbe zgrešil je, kakor nam se poroča, vračaje se zvečer od svojega dela iz Gorice, pravo pot in zašel v B. R. — evo polje. Ker se je R. — u grozdeje prehitro sušilo, počaka sršena, kterega, potem ko si je žep naplnil in robec razgrnil, da se za par dni preskrbi, dobro oklesti.

Potepen M. se drugi dan sicer vleče k delu, mora je pa popustiti, ker mu ni bilo prav dobro po kostéh: obleži in čez delj časa vmrje! Pogrebli so ga menda v petek, v soboto pa, to je resnica, zopet

odgrebli, da ga je komisija preiskala i menda tudi našla, da je bil res hudo potolčen; vmrl bi bil pa težko, ko bi bil za časa iskal zdravnikove pomoči!

Mi rajnega M. ne poznamo, pač R.-a, ki je v Gorenji Vertojbi eden prvih poštenjakov, kar jasno kaže cela njegova preteklost. Da se pa najpošteniši mož razjezi, ko mu kdo sad letnega znoja malopridno-odnaša, kdo nam tega ne priznava?

Obžalujemo, da je prišlo do tega in da R. ni krotil svoje jeze, ki ga po nepotrebnem zna pripraviti v kako zadrego; bodi pa ta dogodek vsim tistim v izgled, ki ne morejo krotiti svojih prstov, in ki so krivi, da se naša sadjereja prav zaradi njih ne more povzdigniti, ker noče nobeden delati da bo drugi pobiral. —

(Listnica vredništva). Gosp. S. v Pragi. Hvala lepa! Drugi dopis danes prejeli; prihodnjč.

Gosp. G. v Ljubljani. Hvala za dopis; prosimo tudi za prihodnji list kaj zanimivega. Novela pride še-le drugi mesec na vrsto.

Sl. Banka Slavija v Ljubljani. Vse poslance in Mohorčičev izvrsten preklic bomo v prihodnji številki priobčili. — Smo prepričani, da ni dostojno tožiti se z neznačajneži; pa ko bi vsi tako rekli, potem bi imeli taki ljudje prsto roko in gorje potem človeškemu društvu.

Gosp. Z. v Tominu. Desiravno ni naša naloga politikarje à la petroleum zavračati, bomo vendar v kratkem Vaši želji vstregli. Ker je treba gamine za vrat prijeti, čakamo še nekoliko dokazov; zato molčimo začasno. Sicer pa naš narod vže sam obsoduje take škandalozne sestavke.

K o n k u r s.

„Slavija“

vzajemno-zavarovalna praška banka

sprejme nekoliko POTOVALCEV s stalno mesečno plačo i dobro provizijo takoj v službo.

Polog se zahteva bodisi v hipoteki ali v gotovini.

Več o tem se izvé pismeno ali ustmeno pri

glavnemu zastopu banke „Slavije“

v Ljubljani.

Poziv!

Kakor znano, vojaške godbe dobro slujejo povsod. Ker se pa zastran kratke službine dobe vsako leto veliko mož odpušča, regiment bi si pa vendar godbo rad dobro ohranil kakor do sedaj, vabijo se zato vsi muzikalni mladi ljudje, da prostovoljno vstopijo za čas postavne triletne službine dobe, ali pa tudi učenci, ki so petnajsto seto dovršili, kot zrejeni, k regimentni godbi c. k 52. polka pešcev nadvojvode Franc Karola, ki toji v Gorici. Tirjajo se začetne vednosti na kakem muzikalnem instrumentu. Ker ostane polk prejkone še delj časa tu, tedaj je v interesu godbo ljubeče mladine, da dosluži svoja leta na prijetniš način.

Gledé sprejema učencev muzikantov daja natančna pojasnila glasočodja Franc Blaschke.

Kovači pozor!

V goriški plinovi tovarnici se dobiva izvrsten koks po poldrugi goldinar cent.

Ker ima koks desetkrat večo moč od oglja, priporočamo ga našim kovačem in fužinam!

Ravnateljstvo plinove tovarnice.

Lekarnica (specarija) Kerpan-Poli tik gostilnice 3. kron priporoča štupo proti katáru narejeno po Dr. Pogačnik-u in druge lekarnične izdelke, katerih korist je obče poznana.

Čitateljem!

Zadnje seje deželnega zbora bile so tako zanimive in važne da smo „Sočo“ do danas nalašč zakasnili.